

605

Листопад 12226



**РАБОТНИЦА
і СЯЛЯНКА**
№10 КАСТРЫЧНІК 1957



Пятро ГЛЕБКА

Малюнкі А. КАШКУРЭВІЧА

У ТЫЯ ДНІ

(Урывак з паэмы)

Мінае лета. Першыя лісты,
Пакрытыя сухім налётам сонца,
Спадаюць з дрэва. Ціхія кусты
Палаюць залатым агнём чырвонца.

Начамі зябка. Лёгкае пальто
Падшыта ветрам і асенняй сцюжай.
Усё пазбудзецца, усё — нішто,
Абы змагчы бяду і гора здужаць.

Абы жыццё рабочых і сялян
Навек збыло ярмо капіталізма.
І Ленін у Разліве піша план —
Пралог рэспублікі соцыялізма.

Ён вернай партыі дае наказ:
— Большэвікі павінны ўзяць уладу! —
І неўзабаве сам у грозны час
З'яўляецца на плошчах Петраграда.

Паўстанне блізіцца. Ужо ЦК
На вырашэнне дзень і план выносіць.
А ворагаў прадажная рука
Ахранкам шле на партыю даносы.
Спужаліся, штрэйкбрэхеры, вайны!!
Вам страшна, што народ на бітву крочыць!!
А дзе-ж былі, калі ў крывы паны
Тапілі тысячы і тысячы рабочых!!

Праклён вам, здраднікі, навекі-век!
Не спыніце жыцця ганебнай здрадай:
Па слову Леніна працоўны чалавек
Не пабаіцца стаць на барыкады.



* * *

Горад вымер і згас.
Толькі свеціцца Смольны.
Штаб паўстання жыве
Небывалым жыццём.
Ані страху, ні болю
У вачах навакольных,
Нават смутак гарыць
Баявым пачуццём.

У пакоях ад дыму
Няма куды дзецца.
За акном пад нагамі
Грукочуць тарцы:
Адыходзяць атрады
Чырвонагвардзейцаў,
Прабягаюць разведчыкі
І пасланцы.

І на момант усё
Зціхае і гасне —
І гамонкі, і крокі,
І словы, і шум...
Ленін моўчкі стаіць.
У вачах яго ясных
Многа светлых надзей
І няздзейсненых дум.

Бачыць ён, як праз годы
Пакут і змагання
Новы век над зямлёю
Займаецца скрозь.
І яго апаноўвае
Зноў хваляванне:
— Што-ж яны там маўчаць?
Што марудзяць? —
І вось —

Першы залп за Няву
Пасылае «Аўрора»...
Ды не хоча здавацца
Зімовы палац:
Кулямётным агнём
З залатых калідораў
Афіцэры бароняць
Пакінуты пляц.

Зноў ударыў з гармат
Браніраваны крэйсер,
Дробным шротам пасыпаўся
Белы карніз.
І міністры з высокіх
Наседжаных крэсел —
Недаступных вышын —
Апаўзаюць наніз.

З Петрапаўлаўскай крэпасці
Б'юць кулямёты,
І чырвонагвардзейцы
Выходзяць на пляц,
Маракі і адборныя
Часці пяхоты
Дружным штурмам займаюць
Зімовы палац.

Ноч мінае.
Зара над краінай усходзіць.
Над жыццём гаспадарыць
Рабочы Совет.
Аб зямлі, аб сапраўднай
Народнай свабодзе
Мудры Ленін падпісвае
Першы дэкрэт.



* * *

Многа дзён я знаю урачыстых,
Непаўтораных ніколі і нідзе,
Ды няма на свеце больш вячых, —
Як жывы кастрычнікаўскі дзень.

Дні такія не забудуцца ніколі..
У жыцці, на працы, у баю,
Паміраючы на ратным полі
За радзіму слаўную сваю,

Хто не ўспомніць гэтай светлай даты!
Хто не ўспомніць, як ішлі на бой
Верныя матросы і салдаты
І рабочыя дружнай баявой,

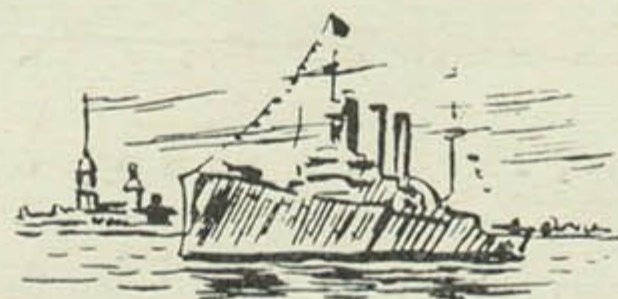
Як адважна моўчкі паміралі
На дварцовых плошчах і палях,
Як навек над Смольным падымалі
Апалосканы крывёю сцяг,

Як на шэрых лапленых шынелях
Неслі раненых сваіх сяброў,
Як ішлі па вуліцах і пелі
Песню новых легендарных слоў,

Як усюды на шырокім свеце
Тысячы рабочых і салдат
Плакалі ад радасці, як дзеці,
Абдымаліся, як з братам брат!

Слава вам, байцы суровай бітвы!
Слава вам, памёршым і жывым!
Ваша мужнасць намі не забыта,
Не забыт і шлях ваш баявы.

Вамі заваёваны Кастрычнік,
Вамі высака падняты сцяг —
Беражэ савецкі пагранічнік
Кожнай кропляю свайго жыцця.



БА 2354

Гру. 12226

Б. А. 2354.



Владзімір Ільіч Ленін на трыбуне.

З карціны мастака А. Герасімава.

**РАБОТНІЦА
І СЯЛЯНКА**

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ
ТРЫЦЦАЦЬ ТРЭЦІ

Пролетары ўсіх краін, еднайцеся!

№ 10

КАСТРЫЧНІК 1957





СОРАК ГОД

ПАДЗЕІ ў кастрычніку 1917 года скаланулі свет. Залпы «Аўроры» абвясцілі аб надыходзе новай эры. Першыя дэкрэты савецкай улады аб міры, аб зямлі напоўнілі сэрцы працоўных гарачай верай у справядлівасць справы, за якую змагаліся. Цяпер ужо, не хаваючыся, не тоячыся ад ахранкі, выходзілі яны на вуліцы і на ўвесь голас спявалі «Смела, таварышы, у ногу».

Поўныя глыбокага сэнсу прагучэлі на ўвесь свет словы «Інтэрнацыянала»: «Хто быў нічым, той стане ўсім».

Здзейснілася галоўнае — скінута ўлада буржуазіі і памешчыкаў, зямля з усімі яе нетрамі, усе матэрыяльныя каштоўнасці перайшлі ў рукі народа.

Праз навалніцы і націск звергнутых класаў, праз голад, тиф і замежную інтэрвенцыю чатырнаццаці дзяржаў прайшлі народы маладой Савецкай Расіі і ў няроўных сутычках перамаглі.

Разбітыя ўшчэнт інтэрвенты і ўцёкшыя за граніцу капіталісты і памешчыкі не верылі ў канчатковую перамогу працоўных. Нас не прызнавалі, з намі не гандлявалі, крэдытаў не адпускілі. На ўсіх скрыжаваннях крычалі пра нашу пагібель. Але хіба маглі яны зразумець сілу і магутнасць разняволеннага народа? Сілу, куды большую, чым махі золата, чым паліцэйскія ахранкі, казематы, чым гвалт і ўціск пануючай меншасці над прыгнечанай большасцю.

А сілай нашай былі мільёны масы, якія ўпершыню адчувалі сябе гаспадарамі лёсу, пазналі радасць свабоды, узялі ўладу ў свае рукі. Хіба магчыма было пазбавіць працоўных заваёў Кастрычніка? Гэта значыла-б пазбавіць іх жыцця, забараніць дыхаць паветрам, любавання сонцам.

Камуністычная партыя вяла савецкія народы па шляху, указаным вялікім Леніным.

Владзімір Ільіч марыў аб ператварэнні нашай краіны з адсталай у індустрыяльную з буйнай калектыўнай сельскай гаспадаркай. І партыя свята выконвала яго завет. Па ўсёй краіне аднаўляліся прадпрыемствы, раслі велізарныя цэхі новых заводскіх і фабрычных карпусоў. Мільёны працоўных хутка асвойвалі працэсы работы на складанейшых станках.

Уся краіна, дарослыя і дзеці, пачала вучыцца. Адны хадзілі ў школы і на рабфакі, другія набывалі веды непасрэдна ў цэху, ля свайго станка. Людзі авалодвалі тэхнікай, рацыяналізавалі і ўдасканалілі вытворчыя працэсы, перавыконвалі вытворчыя нормы. Кожная пяцігодка выконвалася раней тэрміну. Рос і мужнеў рабочы клас. Выхоўвалася свая ўласная савецкая інтэлігенцыя — плоць ад плоці працоўных.

2 Карэнным чынам мянялася аблічча вёскі. З мільёнаў дробных, раскіданых астраўкамі аднаасобных гаспадарак

ствараліся буйныя калектыўныя гаспадаркі. На дапамогу сялянину прыйшлі першыя савецкія трактары. Заворваліся межы. Паступова мяняліся і адносіны людзей да працы. З года ў год умацоўваўся саюз рабочага класа і сялянства — тая сіла, якая зрабіла нашу краіну непераможнай.

Але над зямлёй ужо навіслі чорныя хмары фашызма. Адна за адной былі заняволены 11 еўрапейскіх дзяржаў. У адну з чэрвеньскіх начэй 1941 года фашысцкія галаварэзы ўварваліся і ў нашу краіну. Яны паставілі мэтай заняволіць наш народ, абрабаваць наша багацце. Як страшэнны ўраган, знішчалі нямецкія фашысты створаныя нашай працай велізарныя матэрыяльныя каштоўнасці. Увесь савецкі народ падняўся на святую і справядлівую барацьбу за сваю свабоду, шчасце і незалежнасць. У крывавай зацятай барацьбе ён перамог, адстаяў свой гонар і выратаваў з няволі мільёны людзей Еўропы.

Той, хто прадракаў нам пагібель, убачыў пасля вайны наш народ яшчэ больш дужым. Тады ворагі пачалі плявузгаць аб немагчымасці хуткага аднаўлення разбуранай вайною гаспадаркі. Але і на гэты раз яны пралічыліся.

Савецкія людзі пераадолелі ўсе цяжкасці. За небывала кароткі час аднавілі сваю гаспадарку і хуткімі крокамі рушылі ўперад.

Па аб'ёму прамысловай прадукцыі СССР выйшаў на першае месца ў Еўропе і на другое ў свеце. Няма ў нашай краіне беспрацоўя — гэтага біча рабочага класа капіталістычных краін. Няма і галечы, якая панавала ў Расіі і зараз мае месца ў капіталістычным свеце.

Савецкі грамадскі лад параўнаў у правах усіх людзей. Не памешчыцкія сыны вучацца ў нашых інстытутах і ўніверсітэтах. Кожны працоўны атрымаў права на адукацыю. У нашай краіне больш 50 мільёнаў чалавек ахоплена ўсімі відамі навучання. У 1957 годзе выпушчана 770 тысяч спецыялістаў з вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыяй. І гэта ў той Расіі, дзе на кожны 1000 чалавек было 769 непісьменных.

Велізарная армія спецыялістаў, якая выпускаецца штогод у нашай краіне, не дае спакою за акіянам. Там ужо б'юць трывогу, як-бы наша інтэлігенцыя не абагнала іх тэхнічную думку. Ведаюць яны і аб тым, што наш нацыянальны прыбытак расце хутчэй, чым у капіталістычных краінах. Капіталісты імкнуцца замочыць нашы поспехі, скрыць іх ад свайго народа, знайсці і раздуць непаладкі.

40-годдзе Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі Савецкі Саюз сустракае ў росквіце сваіх творчых сіл. Перад намі пастаўлена вялікая задача — стварыць матэрыяльна-тэхнічную базу камунізма. Мы павінны ў гістарычна кароткі тэрмін дагнаць і перагнаць найбольш развітыя

краіны капіталізма па вытворчасці прадукцыі на душу насельніцтва. Неабходныя для гэтага сілы і энергію савецкія людзі шукаюць у перабудове кіравання прамысловасцю і будаўніцтвам, у больш шырокім выкарыстанні прыродных рэсурсаў, у прымяненні атамнай энергіі для мірных мэт, у крутым уздыме сельскай гаспадаркі, у асваенні цалінных і абложных зямель, у палепшанні матэрыяльнага добрабыту працоўных.

Адна з найвялікшых заваёў Кастрычніка — разняволенне жанчыны. Забітую, цёмную, уніжаную ў сям'і і грамадстве жанчыну Кастрычнік вывеў на шырокую дарогу шчаслівага жыцця. Дочкі патомных батракоў, прачак і нянек у адным страі з мужчынамі будуць цудоўнейшае з грамадстваў — кунізм. Былыя кухаркі і найміткі навучыліся кіраваць дзяржавай, занялі пачэснае месца ў шэрагах рабочага класа і калгаснага сялянства, у навучальных установах і на грамадскіх пастах. Яны прымаюць удзел у міжнародных кангрэсах і навуковых канферэнцыях, рухаюць уперад навуку і мастацтва.

Савецкія жанчыны-маці выхоўваюць сваіх дзяцей у духу любові і павагі да чалавека, прывіваюць ім самыя гуманныя і міралюбівыя пачуцці, натхняюць на высокародныя справы. Нашым дзецям належыць будучыня. Яны будуць аказваць уплыў на развіццё сусветнай гісторыі, на гістарычны лёс чалавецтва.

Савецкія людзі ўсім дзецям свету жадаюць шчасця і радасці. Высокароднасць, мужнасць і міралюбівае палітыка савецкіх людзей знаходзяць усё большае прызнанне сярод мільёнаў працоўных. Няхай даляцці да іх наша братняе прывітанне, нашы добрыя пажаданні. Няхай полымя вялікага Кастрычніка асвеціць іх шлях.

Вялікай заваёвай Кастрычніка з'яўляецца дружба народаў Савецкага Саюза. У іх адзінай дружнай сям'і расквітнела і наша родная Беларусь. Як роўная сярод роўных, ідзе яна да вялікага свята.

Прымай, Радзіма-маці, плён натхнёнай працы беларусаў! Хай па тваіх шырокіх шляхах ідуць трактары і аўтамабілі, матацыклы і веласіпеды. Хай фабрыкі твае папоўняцца новымі складанымі варштатамі, а кватэры працоўных упрыгожацца беларускімі дыванамі. Хай адзенуць працоўныя дзесяткі тысяч новых паліто і касцюмаў з тканін, створаных на станках беларускіх суконных камбінатаў.

У дзень вялікага свята мільёны гаспадароў сваёй зямлі, свайго жыцця выйдучь на вуліцы дэманстраваць свае перамогі, сваю любоў і адданасць роднай партыі. Няхай іх гучныя і радасныя песні ляцяць далёка і зліваюцца ў магутную крылатую песню шчасця і перамог савецкага народа!

Некалькі параўнанняў

За сорак год савецкай улады наша Радзіма ператварылася ў магутную індустрыяльную дзяржаву. Яна пакрылася густою сеткай чыгунак, упрыгожылася гіганцкімі гідраэлектрастанцыямі, заводамі, новымі нафтавымі вежамі, першакласнымі шахтамі, узбагацілася новымі морамі і каналамі.

Вельмі шмат зрабіў савецкі народ за сорак год! Ад прымітыўнай тэхнікі мы прыйшлі да першакласнай індустрыі, да аўтаматаў, тэле механікі, атамнай энергіі. Савецкі пасажырскі рэактыўны самалёт «ТУ-104А» прызнаны ва ўсім свеце першакласнай машынай. У нашай краіне пабудавана першая ў свеце атамная электрастан-

цыя, будуюцца ледакол на атамнай энергіі.

Даволі прывесці некалькі лічбаў, каб пераканацца ў шыраце задуманых і зробленых спраў. Да 1957 года прамысловасць нашай краіны ў параўнанні з дарэвалюцыйным часам вырасла больш чым у 30 раз, а цяжкая індустрыя — аснова развіцця ўсёй сацыялістычнай эканомікі — больш чым у 50 раз. Аб'ём прадукцыі машынабудаўнічай і металапрацоўчай прамысловасці ўзрасце сёлета ў параўнанні з 1913 годам у 200 раз.

Стварэнне сацыялістычнай індустрыі — бяспрыкладны падзвіг рабочага класа, народнай інтэлігенцыі, усяго савецкага народа.

Разам з усёй краінай вырасла і ўзможнела Беларуская Савецкая Соцыялістычная Рэспубліка. У нас налічваецца каля 2,5 тысячы прадпрыемстваў, у народнай гаспадарцы заняты амаль паўтара мільёна чалавек. Валавая прадукцыя ўсёй прамысловасці Беларусі павялічылася ў параўнанні з 1913 годам у 22 разы.

Нядаўна трактаразаводцы адзначалі выпуск 50-тысячнага трактара «Беларусь». Маленькі колавы трактар даўно карыстаецца прызнаннем у калгасах і саўгасах савецкай краіны. Нават у далёкай Індыі, Сірыі, В'етнаме, Іраку, Грэцыі можна сустраць яго родных братоў.

Трактарабудаўніцтва — новая галіна прамысловасці Беларусі. Наогул у царскай Расіі Беларусь не мела сваёй дзяржаўнасці, сваёй прамысловасці, калі не лічыць некалькіх поўсаматужных майстэрняў па вырабу скур. Цяпер Беларусь — рэспубліка буйнага машына- і станкабудаўніцтва: у нас вырабляюцца вялікагрузныя аўтамабілі, трактары, унікальныя станкі, сельскагаспадарчыя, дарожныя, будаўнічыя, швейныя машыны, тэлевізары, веласіпеды, матацыклы, радыёпрыёмнікі.

Наша рэспубліка займае сотую частку ўсёй тэрыторыі Савецкага Саюза. Яе насельніцтва складае ўсяго 4 працэнты ўсяго насельніцтва краіны. Аднак прамысловасць Беларускай ССР у мінулым годзе дала значны працэнт агульнасаюзнай вытворчасці аўтамабіляў і трак-

тараў. Прамысловасць Савецкай Беларусі выпускае цяпер у некалькі раз больш металарэжучых станкоў, матацыклаў і веласіпедаў, чым выпускала ўся царская Расія.

Удумайся ў гэтыя лічбы, дарагі чытач! Хіба не радасна ведаць, што твая рэспубліка выпускае грузавых аўтамабіляў больш, чым Аўстрыя, Данія і Ірландыя, разам узятых. А па вытворчасці металарэжучых станкоў (у фізічных адзінках) на душу насельніцтва амаль у тры разы перавышае Францыю.

А як цяжка здабываўся торф у дарэвалюцыйнай Беларусі, калі ўсё рабілася ўручную! Зараз у нас здабыча фрэзернага торфу механізавана на 100%, і Беларусь дае 13% торфу ад усёй здабычы па краіне.

Беларусь выпускае 9 працэнтаў агульнасаюзнай вытворчасці панчошна-насочных вырабаў, каля 6 працэнтаў верхняга і бялізнавага трыкатажу. У мінулым годзе беларускія тэкстыльшчыкі саткалі больш 48 мільёнаў метраў розных тканін, гэта ў 60 раз больш, чым у 1913 г.; на душу насельніцтва ў нас выпускалася дываноў у два разы больш, чым у Францыі, у тры разы больш, чым у Заходняй Германіі і ў 85 раз больш, чым у Турцыі; абутковыя фабрыкі далі 14,4 мільёна пар рознага абутку — гэта ў 37 раз больш, чым у 1913 годзе.

У нас створана багатая харчовая прамысловасць.

Шырокім фронтам ідуць работы на будаўніцтве Мінскага завода аўтаматычных ліній.

Новая партыя трактараў «Беларусь» на заводскім дварэ. Фото В. Лупейкі.





Цветанка Ройчава.



Хільдо Каліс.



Адэліна Вітарыс.



Хайфа Шахін.



Марыя Піжа.



Хуан Кім Луан.

Сябры вiншуюць

Народы нашай Радзімы святкуюць слаўнае 40-годдзе Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Разам з савецкімі людзьмі гэтую гістарычную дату радасна адзначаюць мільёны простых людзей усяго зямнога шара.

Рэдакцыя нашага часопіса звярнулася да рада замежных сяброў з просьбай выказаць свае думкі і пажаданні ў сувязі з вялікім святам Кастрычніка.

Ніжэй змяшчаем некаторыя з атрыманых адказаў.



Паўліна Томчэшына.



Чжэнь Юнь.

ГЭТА І НАША СВЯТА

Мне, жыхарцы Польскай рэспублікі, асабліва прыемна вітаць сваіх сяброў — жанчын Савецкай Беларусі — з усенародным святам Кастрычніка. Нашы рэспублікі мяжуюць адна з адной, а між іх народамі з кожным годам усё мацнее дружба. На працягу многіх год — з 1917 года да ўтварэння ў Польшчы сапраўднай народнай улады — мы з заздрасцю глядзелі на вас, савецкія жанчыны, на тое, як вы разам з усім народам будзеце новае жыццё.

З перамогай народнага ладу ў Польшчы і мы атрымалі такую магчымасць. Следуючы вашаму прыкладу, мы, польскія працоўныя жанчыны, актыўна ўдзельнічаем у грамадскім жыцці, горача і самааддана працуем побач з мужчынамі на ўсіх участках народнай гаспадаркі.

Вялікае свята Кастрычніка — не толькі ваша свята, але і наша, свята ўсіх людзей працы.

ПАЎЛІНА ТОМЧЭШЫНА — работніца чыгункі. Польшча.

НЯХАЙ ЖЫВЕ ДРУЖБА!

Пасля фестывалю на маю долю выпала шчасце гастрэляваць у Савецкім Саюзе. Раніцай 21 жніўня я прыехала ў Мінск. Мінчане горача віталі нас, падносілі жывыя кветкі.

Нажаль, мы не можам доўга гасцяваць у Мінску і не здолеем прыняць удзел у святка-

ванні 40-годдзя Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі. Гэты знамянальны дзень адкрыў новую эру ў гісторыі чалавецтва. Перамога Кастрычніцкай рэвалюцыі ў вашай краіне адкрыла адзіна правільны шлях і для кітайскага народа. У нас так гавораць: «Сённяшні Савецкі Саюз — гэта заўтрашні Кітай».

Я хачу перадаць маё самае сардэчнае прывітанне жанчынам Беларускай рэспублікі.

Няхай жыве вялікая і непарушная дружба паміж народамі СССР і Кітая! Няхай жыве мір!

ЧЖЭНЬ ЮНЬ —

удзельніца мастацкага ансамбля моладзі. Кітай.

ЯКОЕ ШЧАСЦЕ БЫЦЬ ГРАМАДЗЯНІНАМ СССР!

Вялікая адлегласць аддзяляе маю радзіму — Чорную Афрыку — ад вашай краіны. Але ў нас, нягледзячы на ўсе спробы каланізатараў скрыць праўду аб Савецкім Саюзе, з глыбокай цікавасцю сочаць за вашымі поспехамі.

У гэтым годзе мне пашанцавала пабываць у Маскве, быць удзельніцай VI Сусветнага фестывалю моладзі і студэнтаў. На ўласныя вочы я пераканалася, што тут няма прыгнёту, што кожны савецкі грамадзянін можа свабодна скарыстаць свае здольнасці, творчыя імкненні. Мяне і ўсіх дэлегатаў з афрыканскіх калоній узрушыла адсутнасць і ценю расізма ў вашай краіне.

Якое шчасце быць грамадзянінам такой дзяржавы!

У дзень гадавіны вашай рэвалюцыі, якую, дарэчы, шануюць і адзначаюць ва ўсім свеце, я карыстаюся ветлівым запрашэннем рэдакцыі вашага часопіса перадаць сардэчнае прывітанне слаўным беларускім жанчынам ад іх далёкіх сяброў з Чорнай Афрыкі.

МАРЫЯ ПІЖА.

Чорная Афрыка.

ВАШ ПРЫКЛАД НАС НАТХНЯЕ

Як жанчыне, як удзельніцы барацьбы за мір і дружбу паміж народамі, мне вельмі падабаецца тое, што ў вашай краіне жанчыны ўдзельнічаюць ва ўсіх сферах грамадскага і працоўнага жыцця нароўні з мужчынамі. Гэта вялікае права прынес вам Кастрычнік і гэтаму могуць пазаздросціць не толькі жанчыны маёй краіны, але і многіх іншых краін. Вашы дасягненні натхняюць нас у барацьбе за лепшую будучыню.

АДЭЛІНА ВІТАРЫС.

Бразілія.

СІМВАЛ ШЧАСЛІВАГА ЮНАЦТВА

У сэрцы кожнага сумленнага французскага жыве вялікая любоў і ўдзячнасць да савецкага народа. Мы ведаем, што сваім вызваленнем ад фашысцкага ярма мы ва многім абавязаны гераічнай Савецкай Арміі.

Для нас, французскай мо-



ладзі, Совецкі Саюз — гэта перш за ўсё сімвал радаснага і шчаслівага юнацтва.

Прыміце ў дзень вашага нацыянальнага свята сардэчнае прывітанне ад простага французжанкі, якая жадае вашаму народу і надалей мірнага і шчаслівага жыцця.

МУАНЭ МІШЭЛЕН —

служачая з Парыжа, Францыя.

СОВЕЦКІ САЮЗ — НАШ ВЕРНЫ АБАРОНЦА

Простыя людзі Лівана з вялікай любоўю гавораць аб вашай вялікай краіне. Для нас Совецкі Саюз — верны абаронца міру і роўнапраўя народаў. Асабліва моцна адчуваем гэта мы, жыхары арабскіх краін, у абарону незалежнасці якіх Беларуская рэспубліка не раз узнімала свой магутны голас.

Я — настаўніца. Маім вучням я стараюся расказваць праўду аб Совецкім Саюзе, аб тых выдатных поспехах, якіх дасягнулі вы за 40 год, аб тым вялікім укладзе, які вы ўносіце ў справу барацьбы за мір.

ХАЙФА ШАХІН.

Лібан.

ПРИВІТАННЕ З В'ЕТНАМА

У гады жорсткай барацьбы за сваё нацыянальнае вызваленне мы заўсёды адчувалі брацкую руку дапамогі савецкага народа. Гэтая дапамога, як і ваш натхняючы прыклад будаўніцтва новага, вольнага жыцця, адыгралі не малую ролю ў нашай перамозе.

Цяпер наша радзіма свабодна. Гэтае ганаровае пачуццё свабоды ў сэрцы кожнага в'етнамца спалучаецца з пачуццём глыбокай удзячнасці Савецкаму Саюзу. У дзень 40-й гадавіны Кастрычніка прыміце, дарагія сябры-беларусы, сардэчнае прывітанне і віншаванні ад вольных в'етнамцаў.

ХУАН КІМ ЛУАН —

студэнтка Ханойскага ўніверсітэта, В'етнам.

ГАНАРЫМСЯ ВАШЫМІ ПОСПЕХАМІ

Шматвяковая дружба звязвае народы нашых краін. Ва ўсіх цяжкіх выпрабаваннях, якія выпадалі на долю балгарскага народа, мы заўсёды атрымлівалі дапамогу ад сваіх адзінакроўных братоў — славян.

Цяпер у адзіным страі з усімі краінамі народнай дэмакратыі з дапамогай вялікага Савецкага Саюза будзе балгарскі народ новае, шчаслівае жыццё. Ад малога да вялікага

ведаюць у нашай краіне пратую вялікую і неацэнную дапамогу, якую аказваюць нам савецкія людзі. І вы, дарагія сябры-беларусы, уносіце свой уклад у справу будаўніцтва новай Балгарыі. З многімі вырабамі вашай прамысловасці — трактарамі, сельскагаспадарчымі машынамі, аўтамабілямі — знаёмы балгары.

Свята Вялікага Кастрычніка мы будзем адзначаць разам з вамі, бо гэта і наша свята.

ЦВЕТАНКА РОЙЧАВА —

вучаніца 10 класа Сафійскай гімназіі, Балгарыя.

МЫ ЦЭНІМ ВАШУ БЕСКАРЫСЛІВУЮ ДАПАМОГУ

«Рус-хіндзі бхай, бхай!» — так вітаюць на маёй радзіме кожнага савецкага чалавека. У гэтых словах ярка выказана любоў і павага нашага народа да вашай цудоўнай краіны.

За апошнія гады шмат нашых прадстаўнікоў пабывала ў Савецкім Саюзе, шмат і савецкіх людзей прыязджае да нас. Гэтыя ўзаемныя паездкі і сустрэчы садзейнічаюць умацаванню дружбы паміж абодвума нашымі народамі. У выніку шматвяковага англійскага ўладарання Індыя эканамічна адсталая. Ваша краіна бескарысліва працягнула нам руку дапамогі, і кожны з нас гэта глыбока цэніць. Няхай і надалей мацнее і пашыраецца дружба паміж нашымі народамі, дружба, якая служыць вялікай і высокароднай мэце — міру.

ДАМІЕНЦІ ПАЙВІ.

Індыя.

НАША АГУЛЬНАЕ ІМКНЕННЕ — МІР

Наша краіна зусім нядаўна вызвалілася ад каланіяльнага ўціску, і нашы жанчыны толькі-толькі пачынаюць прымаць удзел у грамадскім жыцці. Асабліва актыўныя яны ў барацьбе за мір.

Скажу асабіста пра сябе. У мяне шасцёра дзяцей. Як кожная маці, я хачу бачыць іх шчаслівымі і радаснымі. А дасягнуць гэтага можна толькі ва ўмовах міру, ва ўмовах дружбы і ўзаемаразумення паміж народамі.

Вялікае вам дзякуй, дарагія сябры, за цёплыя і сяброўскія адносіны да нашага народа.

НЬЯНА ГУНЕВАРДЭНЭ —

хатняя гаспадыня, Цэйлон.

ДЗЯКУЙ ВАМ ЗА ДАПАМОГУ

Напярэдадні святкавання 40-годдзя Савецкай улады мне пашанцавала пабываць у Ма-

скве. Тут я на ўласныя вочы пераканалася, што даў савецкім людзям Вялікі Кастрычнік.

Мой шлях з Германіі ў Маскву пралягаў па тэрыторыі вашай рэспублікі. Я бачыла цудоўныя гарады, квітнеючыя нівы. Усяго гэтага вы дасягнулі ўпартай працай.

Мы, нямецкія працоўныя, ідзем па вашым шляху, будзем новаю Германіяй, у якой усё накіравана на тое, каб людзі жылі шчасліва і радасна. У гэтай стваральнай працы неацнімую дапамогу аказвае нам ваша краіна.

ХІЛЬДО КАЛІС —

работніца тэкстыльнай фабрыкі г. Дрэздэна, Германская Дэмакратычная Рэспубліка.

СОЦЫЯЛІЗМ — АДЗІНА ПРАВІЛЬНЫ ШЛЯХ

Мяне надзвычай усхвалявала і пакінула глыбокія ўражанні ўсё, што я бачыла ў Савецкім Саюзе. І я зразумела, што сацыялізм — гэта адзіна правільны шлях для развіцця народаў.

Саюз Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік служыць для нашых поўразвітых краін пастаянным прыкладам.

Па прафесіі я скульптар. Але, акрамя таго, я прысвяціла некалькі год вывучэнню фальклора, вынікам чаго і з'явілася мая паездка на фестываль у якасці мастацкага кіраўніка групы «Калумбійскі фальклор».

Мне засталося пажадаць савецкаму народу вялікіх поспехаў у яго будучым індустрыяльным і культурным развіцці і вельмі-вельмі хацелася-б зноў сустрэцца з ім, зноў паціскаць рукі савецкім людзям і яшчэ раз пажадаць міру і дружбы.

ДЭЛІЯ САПАТА ОЛІВЕЛЯ —

мастацкі кіраўнік ансамбля «Калумбійскі фальклор».



Ньяна Гуневардэнэ.



Дэлія Сапата Олівеля.



Даміенці Пайві.



Муанэ Мішэлен.

БОЛЬШЭВІЧКА

Мар'я МАРЫНА



У 1917 годзе Аня была ў Мінску. Спачатку яна паступіла прачкай у радзільны дом на Вясёлай вуліцы. Але вясёлага там нічога не было. Мыццё пачыналі з ліхтаром і канчалі з ліхтаром. Яна нават ніколі не ведала, якое на вуліцы надвор'е і ці свеціць там сонца? Яно-то свяціла, толькі для кагосьці другога — не для яе. Потым стала Аня санітаркай у шпіталі «Усерасійскага земскага саюза». І тут увіхалася круглымі суткамі. Але тут быў свет, у якім змагла раскрыцца і паказаць сваю сілу яе душа.

Нярэдка людзі, прыгнутыя галечай, цураюцца ўсіх, — кім самім да сябе». Аня ніколі не гаварыла так. Нагаладаўшыся з самага дзяцінства, яна адразу бачыла пакуты іншых людзей, і тады забывалася аб сабе самой і кідалася на дапамогу. Працавала столькі, што ніколі па-людску не высыпалася, не адпачывала. Сама заўсёды спяшала хутчэй вярнуцца да іх, да раненых. Яна як-бы перажывала ўсё тое, што перажывалі яны. Быццам гэта ў ёй жыў усё засланяючы, усё выцяснюючы, бязлітасны, ні на секунду не змаўкаючы боль... Яе агрубелыя на рабоце рукі ўмелі нячутна і далікатна дакранацца да самых балючых месцаў.

...А жыццё неслася, як рака ў паводку, неспакойнае, пагражаючае...

Па пустынных вуліцах горада крочылі ваенныя, на чале часта чулася страляніна. Калі даводзілася бегчы дамоў увечары, то бегла стрымгалоў — не сустрэць-бы патрулёў. Яны цокалі па вуліцах усю ноч.

Яна прыбірала памяшканне, дзе спыняліся ўрачы, што прыбывалі з фронту. Яны гаварылі пры ёй, не асцерагаючыся, — што магла зразумець шэрая санітарка? Вядома, яна не ведала многіх «высокародных» слоў. Але галоўнае яна якраз разумела. На іх погляд выходзіла, што ўсё гэта: і патрулі і страляніна на чале — глупства, што патрэбны былі рашучыя дзеянні, каб ратаваць Расію. Хацелася ёй дапытацца: ад каго-ж ратаваць Расію? Бо чула-ж яна, што талкавалі яны не пра немцаў.

Раненыя салдаты гаварылі зусім іншае. Яны пасылалі кагосьці да д'ябла і значна далей, успамінаючы і бога і ўсю радню.

— Ашукалі народ, — хай яны тройчы будуць пракляты...

«Мір, хлеб і свабода» — гэтыя словы былі самымі жаданымі, але выходзіла, што гэта толькі словы.

Як хацелася ёй з кім-небудзь пагутарыць пра гэта, распытаць пра ўсё. Але яна баялася. Пачнуць смяяцца... Яшчэ аблаюць дурніцай, скажуць: — Куды ты, дзеўка, лезеш? Тут мужыку не разабраць, што яно такое робіцца...

«Усерасійскі земскі саюз» меў шпіталі, майстэрні, нават заводы. Тут працавала шмат людзей розных спецыяльнасцей. Шмат было падлеткаў. Распарджаліся ўсім ваенныя, — усё тут ішло для фронту.

Плацілі рабочым па пяцьдзесят капеек у дзень. І выдавалі на гэтую суму суп, за якім трэба было яшчэ стаяць у чарзе, на вуліцы. «Вышэйшаму персоналу» належаў адзін рубель у дзень. Але яны за супам у чарзе не стаялі. І атрымлівалі на гэты рубель больш, чым на дзесятку. Адкуль-жа гэта бралася? Вядома адкуль: адрывалі ад рабочага поўрубля і дадавалі да панскага рубля.

Рабочыя ўсё гэта бачылі і разумелі. Але каму яны маглі скардзіцца — «Саюз» узначальвалі кадэты і эсэры. А меншавікі, што ўзначальвалі рабочы камітэт, — дрэнная ахова.

А далей і зусім, быццам марозам пацягнула, хоць і было на дварэ цёплае лета... Адкрыта стала немагчыма сказаць ніводнага слова. Толькі хто пікне супроць вайны — адразу пад арышт. Шмат каго забралі з рабочага камітэта, пасадзілі ў турму. Нават у каго толькі газету знаходзілі — «Правду» ці «Окопную правду» — і таго ў турму.

У шпіталі зноў пачалі прывозіць цяжкіх параненых. На фронце было наступленне і правалілася. Шмат рускіх салдат пабілі. Нават афіцэры пачалі гаварыць прыглушана, быццам праз зубы. Была чутка, што піцёрскія зноў на вуліцу выходзілі: пратэставаць супроць наступлення. Юнкеры і казакі пачалі ў іх смаліць, быццам у немцаў. І Керэнскі ім за гэта потым дзякаваў. Па Петраградзе шнырылі юнкеры — шукалі самога Леніна: быў загад Часовага ўрада яго арыштаваць.

— Ну, цяпер уся ўлада стала чыста



Вось якая была Аня, калі працавала ў шпіталі санітаркай і была палітруком.

буржуйскай, — гаварылі паміж сабою раненыя, злосна сплёўваючы махорачныя крошкі.

Начальнік гаспадарчай часткі «Саюза» быў жулік і вараціла. Ён хапаў капіталы, нажываючыся на прадуктах харчавання, прызначаных для фронту. І вось дазналіся людзі, што ён прадаў два вагоны цукру. Прадстаўнікі рабочых патрабавалі, каб яго аддалі пад суд. А «высокародная» частка камітэта пусцілася на дэмагогію: як-жа, моў, так? Цяпер свабода, а чалавека — пад суд?

Аня прыйшла ў канцылярыю, на крывую вуліцу Нямігу. А там — паседжанне аб'яднанага камітэта. Ён збіраўся, калі трэба было вырашаць пытанні, якія датычаць і рабочых і «вышэйшага персоналу». Якраз гэтая справа і разбіралася. Выступала нейкая пані. Потым Ані казалі, што гэта — Александра Львоўна, графіня Талстая. Родная дачка вялікага рускага пісьменніка Льва Талстога. Але дачка не ў бацьохну пайшла. Яна была заўзятая манархістка і самога Керэнскага цярпела толькі таму, што ён быў за вайну да пераможнага канца. Да «Саюза» яна мела адносіны, як старшыня «Ап'якунскага таварыства па апекаванню сірот фронту і бежанцаў».

Графіня гаварыла павучальна, уладна. Для пераканаўчасці яна ўвесь час працягвала ўперад рукі са сціснутымі далонямі, быццам паказвала, як трэба плаваць. І на пальцах ззялі пярэсцікі. У голасе чуўся дакор: праваслаўнае рускае воінства ўсё яшчэ не пераадолела ворагаў зямлі рускай. Яна заклікала ўсіх не шкадаваць сіл, каб садзейнічаць славе рускай зброі і наблізіць доўгачаканы дзень перамогі.

Быў там яшчэ адвакат Храпуноў. Таксама чорнасоценец. І ён таксама гаварыў у тым-жа духу. І ўсе яны так гаварылі. Усе вельмі добра і гладка гаварылі. Самыя баявыя члены рабочага камітэта былі арыштаваны, а тыя, хто застаўся, неактуальны. Двое прабавалі выступаць, але іх з усіх бакоў пачалі забіваць рознымі слоўцамі. Аня яшчэ ніколі не выступала на сходзе і не ведала, умее яна гаварыць пры народзе ці не.

Яна аб гэтым нават і не падумала. Сэрца закіпела, немагчыма было сцярапаць. Не ведала, што належала «прасіць слова». А ўстала і адразу абрушылася на ўсіх, хто тут хацеў вайны да перамогі. Да якой там яшчэ перамогі? На народ трэба паглядзець. Да чаго народ давялі! Змучаны ён да апошняга. Пачыталі-б, што пішуць раненым з дому, з гарадоў, з вёсак. Усюды разруха, галадоўка, беспрацоўе. А за што яна льецца, кроў рабочая? Ці не за тое, каб прайдзісвеці тлусцелі ды нажываліся, нахшталт гэта-

га, які тут, ва ўсіх на вачах прыгрэўся? І пра галодных, загнаных падлеткаў ска- зала, і пра рабочыя поўрублі і панскія рублі — таксама ўсё выклала.

Сход хадунюм захадыў. Нехта на стол ускочыў і закрычаў:

— Ды што вы яе слухаеце? Хіба вы не бачыце, што гэта — курсістка, нямецкая шпіёнка, большэвічка?

Аня ўжо і спыніцца не можа і таксама крычыць:

— Трэба табе што-небудзь гаўкаць. Вы злуецца, калі рабочыя разумеюць, што вам, сытым, патрэбна вайна, што вы ад яе тлусцееце...

Тут загрымелі крэслы, пагасла святло, падняўся гвалт, свіст. Давялося прамоўцы ўцякаць, але яе ўсё-ж злавлілі на вуліцы і павялі ў жандарскае аддзяленне. Два дні адседзела. Устанаўлівалі асобу, палохалі, лаялі.

Неўзабаве пасля гэтага ішла яна дадому. Бачыць — уперадзе чалавек. Ладны такі, стройны, а п'яны ў дым. Ідзе, то ў адзін бок хіснецца, то ў другі. І ўсё да сцен ціснецца.

— Кеміць усё-такі, — падумала Аня. Вось ён да сцяны прысланіўся. Аня ўжо блізка ад яго праходзіла і ўбачыла, што ў п'янага ўвесь твар у крыві. Не сцерпела — надта ўжо вострая была:

— Бач ты, як цябе размалявалі!.. Не будзеш за чужымі дзеўкамі бегаць!

А ён, нібы і не чуў яе слоў, спытаў:

— Вы далёка жывеце?

— Не, побач.

— Мне-б... вось, — махнуў рукой перад тварам, — памыцца...

І ўбачыла Аня, што чалавек зусім і не п'яны. Моцна ўзяла яго пад руку і павяла да сябе. Прамыла раны, прыпекла ёдам, забінтавала. Дзялося нават вока адно забінтаваць. Ён сядзеў смірна, даверліва і ўсё цярапей.

«Надзіва які цярапелівы, — думала Аня. — І што-ж гэта такое з ім? Спытаць ужо няёмка; лягнула, з дуру, пра дзевак...»

А ён, як крыху аддыхаўся, сам сказаў:

— Не зусім удала агітаваў. Не на тых наскочыў. Прышоў да салдат у казарму, а там ужо казакі... Вось яны і адлупцавалі... нагайкамі... Ледзь справіўся ў акно выскачыць; добра, што невысока было...

Потым ён глянуў на яе адным вокам з-пад бінта і спытаў, усміхнуўшыся, — ці не яе днямі ў жандарскае вялі? Ён, здаецца, бачыў на вуліцы.

Давялося Ані раскажаць пра сваё выступленне. Яна перадавала сваю прамову і так зноў разгарачылася, што ўсё паўтарыла, і нават, здаецца, крышку лепш, чым на сходзе. Ён слухаў уважліва і глядзеў ва ўпор, быццам у самае сэрца глядзеў. Слухаў ён, слухаў, а калі яна пра допыт гаварыла і як, урэшце, яе адпусцілі, — ён раптам зарагатаў. Ды так гучна, так па-хлапецку весела, што сама Аня таксама пачала смяяцца, яшчэ не разумеючы, што яму так смешна.

— Ну і дурныя галовы! Як-жа гэта яны цябе адпусцілі? Што ты не шпіёнка — паручыся, але таксама не пабаюся паручыцца, што ты — большэвічка!

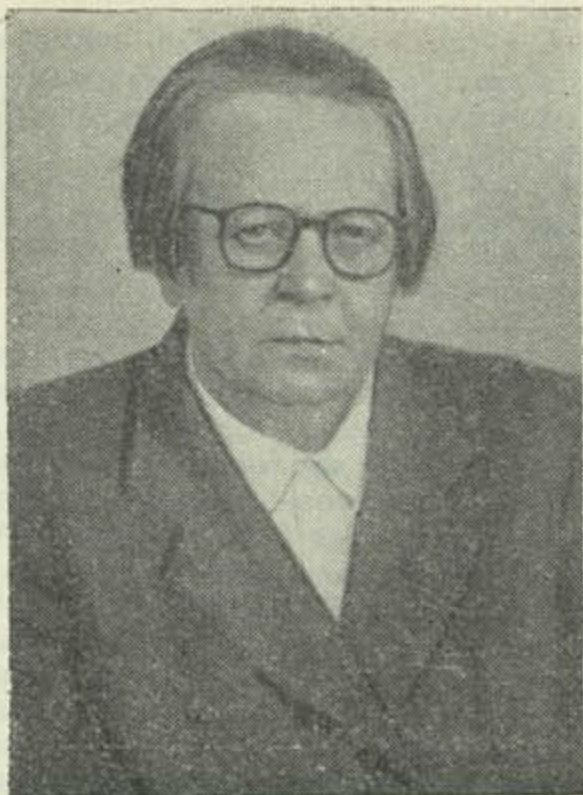
Аня адразу смяяцца перастала.

— Ну, добра. Няма чаго табе тут больш рабіць. Дапамаглі табе, адпачыў, цяпер ідзі.

— Ды ты ніяк пакрыўдзілася?

— Гэта справа не твая — ідзі.

— Вось табе і раз, — сказаў ён з



Ганна Паўлаўна ўпер. Яе твар мяняюць акуляр, але вочы па-ранейшаму свецяцца дабротой, сумленнасцю.

уздыхам. — А я радуюся: з якім, думаю, чалавекам лёс звёў, з такім перакананым большэвіком...

— Хопіць, — гаворыць Аня. — Мяне і так ужо зусім аблаялі і шпіёнкай і... большэвічкай гэтай самай... Яшчэ і ты туды-ж.

Тут ён стаў зусім сур'ёзны.

— Дык вось у чым справа! Няўжо з табой яшчэ ніхто з камуністаў ні разу не гаварыў? Ну, тады слухай добра...

І ён раскажваў ёй аб Камуністычнай партыі, за што яна змагаецца. І што Ленін — і ёсць самы галоўны, самы першы большэвік. А яшчэ сказаў, што ў яе, у Ані, сапраўднае пролетарскае нутро і што партыі якраз такія людзі і патрэбны: смелыя, гарачыя...

Гэта было вялікае адкрыццё. Ведаць, што самыя твае заветныя, самыя глыбокія думы супадаюць з думамі і пачуццямі тысяч людзей, што ёсць на свеце велізарная, магутная сіла, сабраная ў адно і накіраваная на тое, каб дабіліся, нарэшце, людзі сапраўднага, чалавечага жыцця, — само гэта ўжо было шчасцем. Гэта акрыляла яе, і ёй хацелася дзяліцца сваім цудоўным пачуццём з іншымі. Пасля яе выступлення на камітэце з ёю пачалі размаўляць і іншыя таварышы. Аказалася, што ў іх, у «Земскім саюзе», вельмі многія думаюць таксама, як і яна. Але толькі час такі, што ўсю работу трэба весці скрытна: і так ужо многія актывісты пасаджаны ў турму. Ёй пачалі даваць кнігі, брашур. Яна выносіла іх на грудзях, пад сваім белым халатам, і спяшалася дамоў, каб хутчэй прачытаць.

...Скончылася лета. Пачало рана цямянець, і пры маленькіх газойках, якія ставіліся на вокны ў палатах, ноч здавалася яшчэ чарнейшай і цягнулася цяпер па году кожная. Пачалі ўсюды зачыняць вокны. Паветра ў палатах было да таго цяжкае, што, увайшоўшы з вуліцы, здавалася: больш дзесяці хвілін тут ніяк прабываць немагчыма. І раніца надыходзіла шэранькая, дажджлівая. І на душы ў Ані нешта сумна было. Так сумна, як ніколі і не бывала.

І вось адной раніцай ёй казалі, што яе выклікае нейкі чалавек.

Хто-ж гэта? Яе ніколі ніхто не выклікаў. Але па таму, як уздрыгнула сэрца і

як яна нечакана для сябе раптам узрадалася, — яна зразумела, хто прыйшоў. Яна паймчалася па калідоры да выхаду. Уперадзе былі адчынены дзверы.

Супроць святла, якое біла ёй у твар, яна нічога не бачыла і наляцела на некага. Яна не паспела апамятацца, як моцныя рукі абнялі яе.

— Вось яна!.. Добры дзень, Аня! — сказаў ён перарывіста.

— Добры дзень, агітатар... — яна адказала знарок злосна і папрабавала вызваліцца з яго рук.

А ён быццам не заўважаў ні яе злоснага тону, ні яе спроб. Ён глядзеў ёй у вочы. Ён быў перапоўнены такой велізарнай радасцю, што яна свяцілася з яго, лілася з яго вачэй светлымі праменьнямі.

— Аня, ты яшчэ нічога не чула? Вы тут нічога яшчэ не ведаеце? Перамога, Аня! Наша перамога! — І ён пацалаваў яе спачатку ў адну шчаку, потым у другую.

— Вар'ят...

— Не маеш ніякага права ляца. Гэта я павіншаваў цябе, Аня! Я бег сюды бегма, проста з турмы. Нас толькі што выпусцілі, усіх палітычных. Мяне тады-ж схпілі, калі выйшаў ад цябе перавязаны. Зараз бягу на Петраградскую. Атрымліваць зброю і абмундзіраванне. Мы-ж, Аня, у турме полк сфарміравалі! І вось — гэта табе і ўсім вам тут. Чытай сама, чытай усім хутчэй. Ды гучна, услых чытай, не бойся, цяпер ужо ў жандарскае не пацягнуць.

І, аддаўшы ёй белы ліст, ён пабег. Бегучы, азірнуўся, памахаў рукой і крыкнуў ужо з парога:

— Хутка да цябе прыйду, усё тады раскажу!

— Вар'ят... — паўтарала яна, прыціскаючы далонь то да адной, то да другой палаючай шчакі і гледзячы яму ўслед. І хоць кароткія былі секунды, калі так блізка бачыла яго твар, — яна ўсё паспела заўважыць: і што схуднеў, і што рубцы на твары зажалі, засталіся толькі далікатна-ружовыя пасачкі...

Яна зірнула на ліст, заціснуты ў руцэ, прачытала буйны заглавак: «Да ўсіх грамадзян Расіі...» «Буржуазны Часовы ўрад скінуты...»

— Баццохны мае! — пляснула яна рукамі. — Што-ж я тут стаю адна, трымаю гэта? — Яна ўбегла ў першую-ж палату з крыкам. — Родныя, мілыя, наце, чытайце хутчэй!

Яе абступілі адразу ўсе хворыя, што маглі хадзіць, санітаркі, сёстры. І пачалі чытаць услых зварот партыі большэвікоў да народа.

Здзейснілася свая, сапраўдная рабочая рэвалюцыя. І ўсё з гэтага дня змянілася ў жыцці... Быццам вясна ў канцы кастрычніка настала. Вясна была бурнай, радаснай, але і трывожнай. І трэба было яе бараніць.

На вуліцах і плошчах Мінска з'явіліся гарматы і кулямёты. Начамі зноў цокалі па бруку конныя патрулі. Казалі, што амаль пад самым горадам стаялі контррэвалюцыйныя часці каўказскай «дзікай» кавалерыйскай дывізіі. Контррэвалюцыя заснавала «Камітэт выратавання рэвалюцыі», які звярнуўся з ультыматумам да Мінскага Савета рабочых дэпутатаў. Ён патрабаваў перадаць яму ўсю ўладу ў горадзе, пагражаючы, у выпадку адхілення ультыма-

тума, праліццём крыві. Совет ведаў, што «выратавальнікі рэвалюцыі» ставілі сабе мэту змагацца супроць рэвалюцыі ў Петраградзе, у Маскве і тут, у Мінску, збіраліся выклікаць з фронту войскі і перапраўляць іх на дапамогу Керэнскаму.

Каб перашкодзіць усяму гэтаму, Мінскі Совет уступіў з гэтым «Камітэтам» у перагаворы. А адначасова прымаўся самыя энергічныя меры для ліквідацыі сіл контррэвалюцыі. Напачатку быў той самы полк, які сфарміраваўся ў турме з палітычных і ваенных зняволеных. Былі мабілізаваны і ўзброены ўсе свядомыя рабочыя і працоўныя горада. Ваенна-Рэвалюцыйны Камітэт II арміі Заходняга фронту прыслаў мінскім рабочым падмацаванне: браніраваны поезд і батальён сібірскіх стралкоў.

«Камітэт выратавання рэвалюцыі» аб'явілі распушчаным, а меншавіка Калатухіна арыштавалі.

Зразумела, Аня была сярод мабілізаваных на абарону рэвалюцыі. Яна стаяла з вінтоўкай, з прывінчаным штыком і ахоўвала ўваход у свой, рабочы камітэт.

* * *

У студзені 1918 года Ганну Паўлаўну Сапун прынялі ў члены партыі большэвікоў. Калі ў ячэйцы давалі ёй першае партыйнае даручэнне быць агітатарам і растлумачылі, што гэта значыць, яна засмяялася і сказала: «Калі гэта так называецца, то я ўжо даўно толькі і раблю, што ўсіх агітую». Ёй падабалася гаварыць з людзьмі. Добра, калі чалавек цябе разумее, што яму патрэбны твае словы, што ён верыць табе. Санітарны шпіталь быў цяпер ужо не ў Мінску, а падарожнічаў па Поўднёва-Заходнім фронце. Калі Ганну Сапун прызначылі палітруком шпітала, работы ў яе яшчэ прыбавілася. Цяпер яна хадзіла па га-

зеты, часам вельмі далёка, пасля начной змены, а боты на ёй — вярэвочкамі падвязаны. Вада ў іх хлюпала, а ног яна ўжо і не адчувала.

І вось глянуў нека на яе ногі адзін чырвонаармеец, які папраўляўся.

— Ведаеш, Анька, давай з табой ботамі змяняемся. Я табе свае, а ты мне — свае. Я-ж дамоў хутка. Там, ведаю, павінны быць у майго бацькі яшчэ боты. Дык я вазьму яго, а яму аддам свае, — зразумела?

Яна, вядома, зразумела, толькі як гэта ўзяць у чалавека зусім новыя боты? Але тут умяшаліся ўсе раненыя. «Бяры, бяры, гэта ён вельмі лоўка прыдумаў». І па таму, як усе былі рады, і па засаромлена шчасліваму твару раненага яна ўбачыла, што адмаўляцца нельга. Было тут значна больш, чым боты. Гэта была праява агульнай любові і павагі. А потым яна доўга з удзячнасцю ўспамінала чырвонаармейца. Гэта-ж былі першыя моцныя боты ў яе жыцці...

З-за таго, што не было ва што абывацца, маці не пускала яе ў школу.

Яна, праўда, настаяла на сваім. Напалохла маці тым, што прапала з дому, забілася ў пуню, ледзь-ледзь яе знайшлі. А дадому не пайшла: патрабавала, каб аддалі ў школу, а не то — яна яшчэ і горш што-небудзь зробіць: пойдзе, куды вочы глядзяць... Пачала хадзіць у матчыных чаравіках. Але скончылася вучэнне вельмі дрэнна. Школа была далёка, на «чужым» канцы. За ёю пагналіся сабакі. Перапалоханая, яна кінулася ад іх на рэчку, а лёд быў яшчэ тоненькі, і яна правалілася. Нейкім чынам яе выратавалі, але прахварэла яна ўсю зіму, ледзь не памерла і сама больш пра школу не ўспамінала. Потым, калі ёй было адзінаццаць, памерла маці; праз два гады — бацька. Потым згарэла іх хата, і яна, трынаццацігадовая, засталася з пяцігадовым братам на ру-

ках, у нейкай вялікай залатанай кофце. З таго часу і «хадзіла па людзях»... А вучылася ўпотаі, калі ўсе заснуць. Завесіць пасцілкай палаці, запаліць тоненькую, утоеную царкоўную свечку і чытае. Так і пісаць вучылася.

Чырвонаармейскія боты даношвала яшчэ і пасля грамадзянскай вайны, калі працавала на вёсцы, выконваючы партыйныя заданні. Здаецца, няма ва ўсёй Беларусі вёскі, у якой не пабывала-б Аня Сапун пеша ці конна, ці на сялянскай падводзе, прызначанай у нарад сельсоветаў.

... Кажуць, што мужнасць прыходзіць разам з цяжкасцямі. Гэта вельмі правільна, калі глянуць на тое, што даводзілася гадамі праводзіць на вёсцы Ганне Паўлаўне.

Тым-жа фронтам была барацьба за хлеб. Кулак, шалёна ўзненавідзеўшы савецкую ўладу, супраціўляўся ёй усяляк і хлеб дзяржаве не здаваў. Даводзілася хлеб «выкачваць» з розных патаемных скляпоў і засекаў. Дорага ён даставаўся, хлеб...

Нялёгкай справай было і збіранне падвод для дастаўкі прадуктаў харчавання фронту. Адна падвода збіралася з дзесятка двароў: дзе колы, дзе дуга, дзе хамут. А каня знайсці яшчэ цяжэй было... Збіралі для фронту бялізну, цёплыя рэчы: кажухі, валёнкі, рукавіцы, анучы. І тады і потым, калі пачала Ганна Паўлаўна выконваць вельмі вялікую работу і займаць адказныя пасады (сакратара Уздзенскага райкома партыі, загадчыцы аддзела ЦК КП(б)Б, начальніка палітычнага аддзела Плешчаніцкай МТС), заўсёды яна заставалася сама сабою — проста, чулай, справядлівай Аняй. За некалькі год работы начальнікам паліт-аддзела МТС яна дала ўсяго два загады: аб прыбыцці і аб адыходзе. Не вымовамі і не спагнаннямі дабівалася яна ад людзей выканання таго, што было трэба. Яна працавала разам з імі, вучыла іх і справай і прыкладам. Яна ведала ўсё, чым жылі калгасы, ведала ўсіх старшын і амаль ці не ўсіх калгаснікаў. І яе таксама ведалі ўсе. Калі-б яна ні вярталася дадому, яе заўсёды чакалі некалькі чалавек. Летам — на ганку; зімой — у яе ў хаце, на печы. Адны ішлі па грамадскіх справах, другія — па асабістых, сямейных: пагутарыць, параіцца, папрасіць аб чым-небудзь. І кожны сумленны чалавек і працаўнік знаходзіў у яе падтрымку і дапамогу.

У дні айчынай вайны Ганна Паўлаўна знаходзілася ў апалчэнні, у абароне Масквы. А потым працавала ў Ленінградзе па арганізацыі насельніцтва для адпору ворагу. Цяжкія ўмовы блакады падарвалі яе здароўе, і цяпер Ганна Паўлаўна — персанальная пенсіянерка. Жыве ў Маскве.

Прыгледзьцеся лепш да двух фатаграфій на 6 і 7 старонках. Што сказаць аб першай? Вось якая была Аня, калі працавала ў шпіталі санітаркай і была палітруком. Твар гаворыць сам за сябе. Тут і дадаць няма чаго. А на другі партрэт гляньце, калі ласка, лепш. Вам, напэўна, здалося, што гэта твар старога і нават злоснага чалавека? Гэта зусім не так. Тут злосныя і строгія толькі акуляры. А вочы, — зірніце лепш: якія яны добрыя, справядлівыя. Гэта вочы чалавека, які ўсё жыццё пражыў так, як вучыла яго партыя, як таго патрабавала яго ўласнае сэрца.



У выхадны дзень у скверы імя Янкі Купалы (Мінск) сустрэліся старыя сябры. Шмат год таму назад на фабрыцы «Дзвіна» ў Віцебску пачаўся працоўны шлях кожнай з іх. Савецкая ўлада вывела іх на шырокую дарогу. Вось справа сядзіць Вікторыя Пятроўна Відмант. Да рэвалюцыі за ўдзел у забастоўках яна пазнала катаванні ў царскай турме. Зараз Вікторыя Пятроўна — персанальная пенсіянерка. Побач з ёй Мар'я Васільеўна Пастушок. Як толькі яна падрасла, яе маці — старая ткачыца — «Дзвіны» — рашыла, што дачка павінна пайсці па яе шляху. Зараз Мар'я Васільеўна — дырэктар бісквітнай фабрыкі. Алена Карлаўна Марусевіч таксама прайшла шлях ад простага работніцы да вялікай дзяржаўнай работы. Цяпер і яна — персанальная пенсіянерка. Крайняя злева — Мар'я Фамінічна Кісялёва. Цяпер яна загадвае адной са сталовых Мінска.

Фото П. Нікіціна.

Яны адстаялі зваёвы Кастрычнік

Усяго чатыры дзесяцігодзі... Квітнеючым садам за гэты час стала наша Радзіма. Прыслухайцеся да звонкага смеху нашых дзяцей, да цудоўных гукаў музыкі, што нясуцца з вокан кансерваторыі; паглядзіце на гмахі новых дамоў, клубаў, заводаў; пачытайце пісьмы патрыётаў, якія паехалі асвойваць цалінныя землі, і вы яшчэ вастры адчуеце імклівы поступ нашых дзён — шчаслівых дзён мірнай радаснай працы, выдатных перамог.

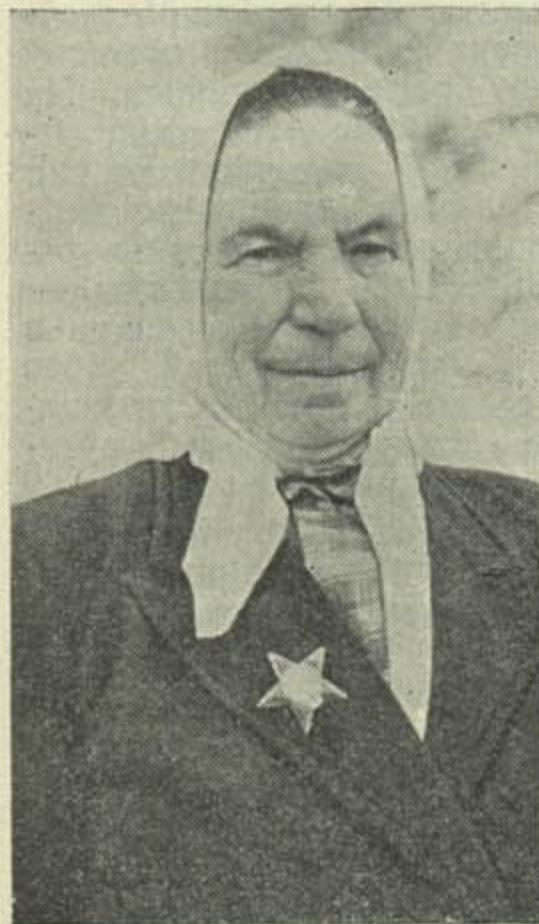
Але так было не заўсёды. Не раз савецкім людзям даводзілася са зброяй у руках адстаяваць зваёвы Кастрычнік. І...

«Калі за мір ішоў вялікі бой,
Калі зямля стагнала ў
завірусе, —
Паўсталі вы магутнай
грамадой,
Жанчыны Беларусі!»

Гэтыя радкі з верша Эдзі Агняцвет прысвечаны слаўным дачкам беларускага народа, якія ў гады Вялікай Айчыннай вайны самааддана абаранялі любімую Радзіму.

...У гісторыі адной воінскай часці запісана імя Алены Канстанцінаўны Стэмпкоўскай — дзяўчыны з Бабруйшчыны. У часці захоўваецца і шмат рэліквій, якія расказваюць пра яе подзвіг.

Жыццё Лены да вайны было



М. А. Баграцова.

звычайным і светлым. Скончыла школу, займалася ў педагогічным інстытуце, захаплялася вершамі Маякоўскага, любіла жыццё... І калі гітлераўскія орды напалі на нашу краіну, Лена адчула, што вораг хоча адабраць у яе самае дарагое — свабоду, Радзіму. Не раздумваючы ні хвіліны, студэнтка Стэмпкоўская паступіла на курсы сувязістаў, а адтуль пайшла ў ваенную школу радыётэлеграфістаў.

...Тыл ворага. Замаскаваўшыся ў лагчыне, Лена разгортвае радыёстанцыю. «Гаворыць «Алмаз», гаворыць «Алмаз...», — выстуквае яна ўмоўнымі знакамі. І па яе выкліку падымаюцца ў паветра штурмавікі. Іх экіпажам дакладна вядома цяпер, дзе знаходзяцца варожыя калоны і штабы, дзе спыніліся на прывал нямецкія танкавыя часці.

Тры тыдні прабывала аднойчы ў тылу ворага разам з разведчыкамі мужная радыстка, кожную хвіліну рызыкуючы жыццём.

Летам 1942 года немцы захапілі ў палон слаўную патрыётку. Было гэта пад Сталінградам. Лена атрымала загад неадкладна спыніць работу рэцы, але ў яе руках была радыёграма з паметкай «Асабліва важна». Дзяўчына вырашыла перадаць яе, але не паспела... Убачыўшы, што яе акружаюць немцы, Лена разбіла рэцыю і трыма стрэламі забіла трох ворагаў.

Дванаццаць гадзін здзекаваліся гітлераўцы са слаўнай патрыёткай: збівалі, выкручвалі рукі, вырывалі валасы, абяцалі пакінуць жыццё, калі яна дасць патрэбныя звесткі, але нічога не дабіліся.

Раніцай Лену вывелі на вуліцу і адсеклі рукі...

Байцы Савецкай Арміі адпомсцілі за пакутлівую смерць Алены Стэмпкоўскай. Ёй пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Жанчыны Беларусі не шкадавалі свайго жыцця ў барацьбе з ворагам. Работніцы і калгасніцы, студэнткі і вучоныя, маладыя і старыя дапамагалі вызваляць сваю родную зямлю ад фашысцкіх захопнікаў.

...У вёсцы Доўгая Ніва Сіроцінскага раёна жыве 74-гадовая калгасніца Матрона Андрыйнаў-

на Баграцова. У святочныя дні на яе грудзях можна ўбачыць ордэн Чырвонай Звязды. Гэта ўзнагарода ўрада за выратаванне жыцця савецкага лётчыка.

...Ішлі першыя дні вайны. У ліпені над вёскай Спаскае Сіроцінскага раёна заваўся чароўны бой паміж чырвоназорным бамбардыроўшчыкам і насядаўшымі на яго «месершмідтамі». Савецкі самалёт загарэўся і пачаў падаць. Назіраючы за паветраным боем, калгасніца Матрона Баграцова ўбачыла, што лётчык выскачыў з парашутам, і кінулася ратаваць яго... Яна дапамагла яму адвязаць парашут, перавязала раны, а калі сцямнела — прывезла ў сваю хату.

Гэта быў маёр Сяргей Аляксеевіч Ульяноўскі. Рызыкуючы жыццём, Матрона Баграцова, як роднага сына, даглядала хворага лётчыка, хавала яго ад немцаў, а вясной 1942 года дапамагла яму знайсці партызанскі атрад, адкуль Ульяноўскага пераправілі праз лінію фронту.

Гневам шумелі зялёныя лясы Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, помстай кіпелі сэрцы народных мсціўцаў. У радах шматтысячнай арміі партызан налічвалася звыш 50 тысяч жанчын. Нароўні з мужчынамі яны грамілі ворага, падрывалі масты, чыгуначныя пуці, пусквалі пад адхон нямецкія эшалоны. Восем тысяч удзельніц Вялікай Айчыннай вайны былі ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі Савецкага Саюза, шасці з іх прысвоена высокае званне Героя Савецкага Саюза.

Прыгадаўшы тыя гады, успамінаецца адвага слаўных партызанак Марыі Осіпавай і Алены Мазанік, якія адпомсцілі кату беларускага народа Кубэ за спаленыя гарады і вёскі, за смерць, пакуты і слёзы нашых братоў і сяцёр. Паўстаюць перад вачыма баявыя справы камісара партызанскай брыгады Аляксандры Захаравай, сакратара падпольнага райкома партыі Аляксандры Сцяпанавай, сакратара падпольнага райкома комсомола Веры Махнач, геройскі ўчынак семнаццацігадовай беларускай дзяўчынкі Рымы Шаршнёвай, якая паўтары-

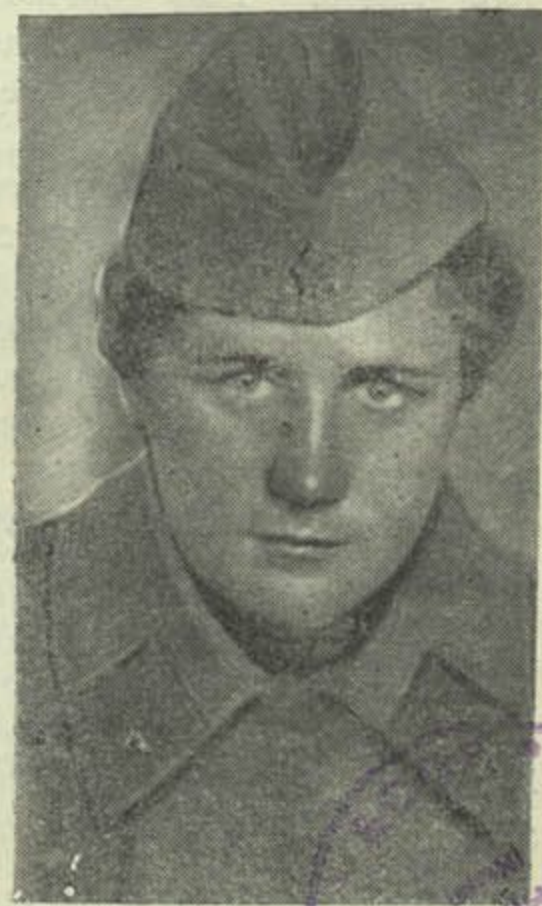


ла подзвіг Александра Матросова.

Народ ушаноўвае памяць сваіх дачок, якія аддалі жыццё за Радзіму. Імем Героя Савецкага Саюза Алены Колесвай названа адна з вуліц у Крупках, а імем слаўнай падпольшчыцы Веры Харужай — вуліца ў Віцебску. У гарадскім парку ў Гродна ўзвышаецца манумент на брацкай магіле. Сярод іншых тут залатымі літарамі запісана прозвішча комсамолкі-партызанкі Вольгі Соламавай, закатаванай немцамі.

Дзесяткі тысяч былых беларускіх падпольшчыц і партызанак працуюць цяпер на будоўлях, у калгасах, вучаць школьнікаў і студэнтаў, пішуць навуковыя работы, лечаць хворых, кіруюць дзяржавай, радуюцца поспехам сваёй свабоднай Радзімы. За гэта яны ваявалі, за гэта аддавалі сваё жыццё.

С. САДОЎСКАЯ,
былая партызанка.



А. К. Стэмпкоўская.



Чалавек вялікай мары

ЁСЦЬ людзі, да якіх з першага знаёмства пранікаешся глыбокай павагай. Цяжка сказаць, што найбольш вабіць у такім чалавеку: адкрыты позірк, шчырая ўсмішка ці проста задуманасць. Да такіх людзей адносіцца і Антаніна Ігнацьеўна Куляшова.

Трэба было бачыць, як здзіўлялася яна, калі даведлася, што да яе прыйшлі з рэдакцыі. Але здзіўленне было самае шчырае, можна сказаць, прываблівае.

— Хіба варта пісаць пра мяне ў часопісе? На нашым заводзе тысячы працавітых жанчын. Пра іх не толькі заўважкі, але кнігі варта было-б напісаць.

— Скромічаеш, Антаніна Ігнацьеўна. Раскажы, як да цябе за парадай вучоныя ездзяць, як усюды знаходзяць цябе, і гэта ўжо будзе цікава, — умяшаўся ў размову муж, Васіль Петровіч, які разам з дачкой прыйшоў на абед.

— Антаніна Ігнацьеўна, раскажыце, што даў вам і вашай сям'і Вялікі Кастрычнік.

— Што даў Кастрычнік? — перапытвае яна, і твар яе святлее. — Ды ўсё, літаральна ўсё.

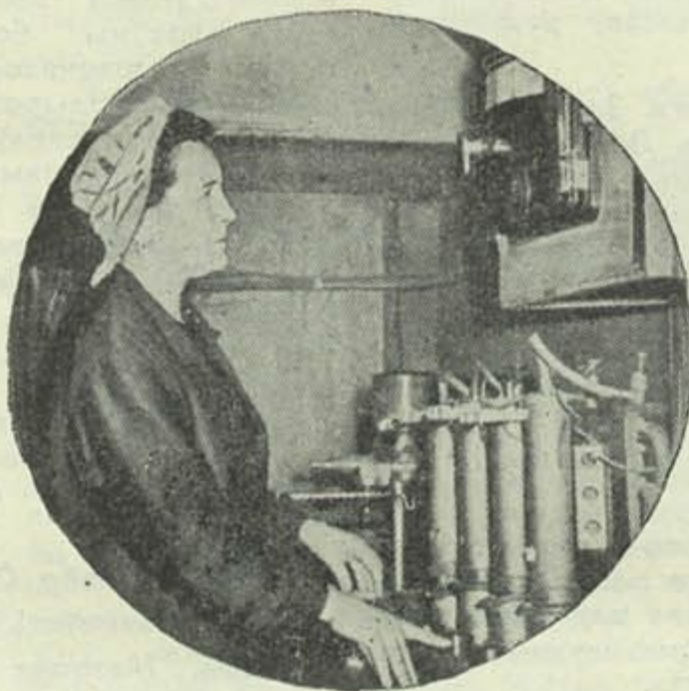
... Яшчэ зусім маладой дзяўчынай прыехала Антаніна Ігнацьеўна з вёскі ў Сталінград і паступіла ў індустрыяльны тэхнікум. Хто ведае, чаму дачка садавода-вопытніка, з сям'і, дзе брат стаў аграномам, дзе ўсе любілі сельскую гаспадарку, не пайшла па гэтай дарозе. Магчыма, дзяўчына, аднойчы пачуўшы заводскі гудок на вуліцах Сталінграда, рашыла, што іменна яе, маладую і энергічную комсамолку, кліча ён у свае карпусы, дзе тысячы людзей ствараюць машыны, так неабходныя землям яе роднай вёскі Пясчанка.

У тэхнікуме яна вучылася на металургічным факультэце, дзе з 32 студэнтаў былі толькі тры дзяўчыны. Жанчына-металург. У трыццатыя гады — гэта гучэла асабліва горда!

Вучылася яна настолькі паспяхова, што ўжо на трэцім курсе ёй прапанавалі выкладаць ліцейную

вытворчасць. Прапанова была вельмі прывабнай. Вучобу на трэцім і чацвёртым курсах давялося сумяшчаць з работай.

Больш дзесяці год Антаніна Ігнацьеўна прапрацавала на Сталінградскім трактарным тэхналагам сталеліцейнага цэха. У жыцці маладога спецыяліста гэта былі цудоўныя гады. Тут яна пазнала і



Антаніна Ігнацьеўна за работай.

радасць творчых шуканняў і шчасце вялікай любові. На заводзе яна сустрэла свайго Васілія Петровіча — тады яшчэ проста Васю, комсамольца, які прыехаў па закліку Цэнтральнага Камітэта будаваць першы ў краіне трактарны завод. З'явіліся дзеці, а з імі радасці і цяжкасці сямейнага жыцця. Але ўжо будучы маці, Антаніна Ігнацьеўна зразумела, што трэба вучыцца далей, і паступіла ў вярхоўны машынабудаўнічы інстытут.

Калі-б спатрэбілася самая кароткая характарыстыка для Антаніны Ігнацьеўны, яе можна было-б укласці ў тры словы: чалавек вялікай мары.

... Раней пры вытворчасці стрыжняў у якасці мацавальніка ўжывалі чысты алей. Той самы алей, якім кожная гаспадыня карыстаецца ў кулінарнай справе. І вось адзін іх завод спажываў гэтага алею да 5 тон у суткі. Што і казаць, дарагі мацавальнік! А ці нельга замяніць яго якім-небудзь іншым матэрыялам? Над гэтым пытаннем задумаліся многія вучоныя і практыкі. Задумалася над ім і Антаніна Ігнацьеўна.

Разам з прафесарам І. Я. Гардонам яна прыступіла да эксперыментальных работ. Выпрабоўваліся многія мацавальнікі: бязмасляныя, маламасляныя, водарастваральныя, хуткасохнучыя. Шмат было пошукаў, шмат няўдач, але ўпартая праца ўсё перамагла. Незадоўга да вайны масляны мацавальнік быў заменены поўмасляным. Дасягнута была вялікая перамога не толькі ў трактарабудаванні, але і ва ўсёй цяжкай прамысловасці. Яна дала краіне велізарную эканомію сродкаў. За вынаходку Антаніна Ігнацьеўна атрымала вялікую грашовую прэмію.

Летам 1942 года, калі фашысцкія полчышчы раз'юшана рваліся да Сталінграда, Антаніна Ігнацьеўна разам з іншымі спецыялістамі эвакуіравалася на Алтай. Фронт і краіна патрабавалі хлеба. Але як яго вырасціш без трактараў? Давялося на пустым месцы ствараць новы завод. Сярод будаўнікоў былі і Антаніна Ігнацьеўна з мужам. Восенню 1942 года Алтайскі трактарны выпускіў першую машыну. Антаніна Ігнацьеўна зноў узялася за любімую справу — за падрыхтоўку фармовачных і стрыжневых сумесей.

Ішла вайна. Спыніліся пастаўкі нават поўмасляных мацавальнікаў. Матэрыялы, з якіх яны вырабляліся, патрэбны былі фронту. Перад навуковымі работнікамі ўрад паставіў задачу — знайсці зусім бязмасляны мацавальнік. Маскоўскі інстытут аўтапрама прыслаў на Алтай брыгаду вучоных. На дапамогу прыйшла Антаніна Ігнацьеўна. Зноў пачаліся пошукі, часта бяссонныя ночы. Але неўзабаве людзі дабіліся новай перамогі. Вынайшлі петралатум — мацавальнік, які здабываецца з адыходаў нафтапрадуктаў, без усякай прымесі алею. На ім і цяпер працуюць усе заводы аўтатрактарнай прамысловасці.

Нядаўна работнікі Інстытута наведалі Мінскі трактарны завод для выпрабавання новага мацавальніка. Але тут старая дружба Антаніны Ігнацьеўны з Інстытутам парушылася даволі значным канфліктам: пасля першай праверкі яна забракавала новы мацавальнік. Таварышам, якія адкрылі яго, прыйшлося прыслухацца да голасу старога работніка вытворчасці, бо ўжо вельмі пераконаўчымі былі яе довады. Зараз ра-

боты па ўдасканаленню новай вынаходкі працягваюцца.

У Антаніны Ігнацьеўны неспкойны характар. 24 гады працуе яна ў трактарнай прамысловасці і ўсе гэтыя гады заўсёды шукае нешта новае. У фармовачнай лабараторыі чыгуналіцейнага цэха, якім яна кіруе, канчаюцца выпрабаванні яшчэ адной вельмі важнай вынаходкі: хімічнай сушкі стрыжняў на хутка сохнучым мацэвальніку. Над вынаходкай Антаніна Ігнацьеўна працуе разам з хімікамі цэнтральнай заводскай лабараторыі. Яна мае вялікае значэнне для ліцейнай вытворчасці. Калі цяпер сушка стрыжня вагой ад 5 да 15 кілограмаў займае не менш трох гадзін, то для хімічнай сушкі спатрэбіцца не больш 28—30 секунд. З гэтых лічбаў ясна, якую велізарную эканомію дасць новая вынаходка. Выдатная ацэнка вынаходкі бясконца радуе і акрыляе.

Антаніна Ігнацьеўна толькі што прыступіла да працы пасля адпачынку на прыбалтыйскім курорце. У абедзенны перапынак мы сядзім на заводскім дварэ, які нагадвае старыя цыністы парк. Антаніна Ігнацьеўна з захапленнем расказвае аб людзях завода, аб іх імкненні да ведаў, аб пытаннях, якія ёй задаюць на занятках па тэхвучобе.

— Наш завод... Хіба ёсць на свеце яшчэ такі прыгажун? — пытае Антаніна Ігнацьеўна.

Наш завод! Толькі тры гады, як накіравалі сюды Антаніну Ігнацьеўну з мужам, а ўжо ёй здаецца, што лепш і радней гэтага завода на свеце няма. Усёй душой здрадзілася з калектывам трактаразаводцаў, сярод якіх няма такіх, як і яна, прадстаўнікоў вялікага рускага народа, хто сваім вопытам і ведамі прыйшоў на дапамогу беларускаму народу ў стварэнні сваёй цяжкай прамысловасці.

Антаніна Ігнацьеўна і любячая маці. Разам з Васілём Петровічам выхавала яна добрых дзяцей. Сын Валодзя — студэнт-выдатнік політэхнічнага інстытута і разам з тым спартсмен. Дачка Таня скончыла дзесяць класаў і пайшла на завод. Працуе і вучыцца завочна ў інстытуце механізацыі. Захапляецца Таня і музыкай. Летась скончыла музычную школу.

У радасны дзень саракагоддзя Кастрычніка разам з



У час адпачынку Антаніна Ігнацьеўна і Васіль Петровіч з задавальненнем слухаюць музыку. Вось і зараз папрасілі яны сваю Таню сыграць любімую мелодыю.

Фото П. Нікіціна.

сябрамі збрэцца сям'я Куляшовых. Не будзе за святочным сталом толькі брата Антаніны Ігнацьеўны Александра Ігнацьевіча — кавала

лера чатырох ордэнаў, які загінуў смерцю храбрых пад Сталінградам. Не будзе і брата Васілія Петровіча — лётчыка-знішчальніка, Героя Савецкага Саюза Паўла Петровіча, які загінуў на Ленінградскім фронце. Не будзе і яшчэ трох яго братоў, якія жыццём сваім адстаялі заваёвы Кастрычніка. Не будзе? Але гэта няправільна. Усе яны жывуць у іх сэрцах і думках. Усе яны будуць з імі. Будзе з імі і бацька Васілія Петровіча — Пётр Егор'евіч, вялікая фатаграфія якога вісіць у сталовай. У гады чорнай рэакцыі яго саслалі за палітычную ненадзейнасць. І можа быць яшчэ тады, у далёкай Сібіры, у ссылцы, ён марыў іменна аб такім дні, калі за святочным сталом збярэцца яго дзеці — будаўнікі новага жыцця і ўзнімуць тост за сваю вольную Радзіму.

...Трактаразаводцы выйдучь на святочную дэманстрацыю з выдатным рапартам аб выкананні ўзятых абавязацельстваў. 300 трактараў звыш плана атрымае краіна! Гляньце на першыя рады дэманстрантаў. Вы ўбачыце там Антаніну Ігнацьеўну Куляшову — адну з мільёнаў жанчын цудоўнага кастрычніцкага пакалення.

Андрэй АЛЕКСАНДРОВІЧ

МАЦІ І СЯСТРА

Агнявое наша сонца ярка свеціць над зямлёй,
Я іду дарогай міру, песня радасці са мной.
Я нясу любоў і шчасце, расступілася гара.
Я — савецкая жанчына,
Я — на светлай пуцявіне,
Я — шчаслівая ў краіне —

Маці і сястра!

Я дзяржаваю кірую, скрозь будую гарады,
Расцвілі, як наша доля, цветам золака сады.
Сэрца матчынае цешыць звонкім смехам дзетвара,
Я — савецкая жанчына,
Я — дачка сям'і арлінай,
Я — шчаслівая ў краіне —

Маці і сястра!

Гаравалі, гнулі спіны, горкім быў жаночы лёс,
Рэкі буйныя кіпелі ад гарачых нашых слёз.
Адыйшла ў нябыт з праклёнам гаратлівая пара.
Я — савецкая жанчына,
Я — не помню век лучыны,
Я — шчаслівая ў краіне —

Маці і сястра!

Я спаборнічаю з братам на заводах, на палях,
Я над краем узлятаю на крылатых караблях.
Я ў змаганні гартвала мужны поступ змагара.
Я — савецкая жанчына,
Я — на светлай пуцявіне,
Я — шчаслівая ў краіне —

Маці і сястра!

М. ВЛАДЗІМІРАВА

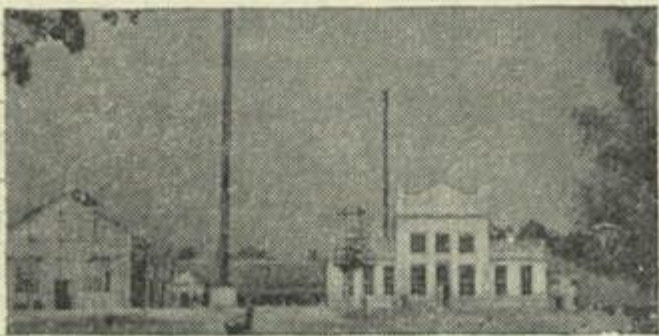
РАНИЦАЙ, калі над вёскай расейваецца туман, вачам адкрываюцца шырокія вуліцы, якія разыходзяцца ў розныя бакі ад цэнтральнай плошчы з маладым, нядаўна разбітым і акуратна абгароджаным скверам. Сярод мноства пацямнелых ад часу хат то тут, то там святлеюць новыя ладныя пяцісценкі, ззяюць белізной прыгожыя цагляныя дамы пад шыфернымі дахамі. І куды ні зірнеш, — да ўсіх дамоў, старых і новых, цягнуцца электрычныя праводы.

Па вуліцах спяшаюць людзі. Нячутна праімчыцца веласіпедыст, пранясецца на вялікай хуткасці, заглушаючы наваколле, юнак на матацыкле. Так пачынаецца рабочы дзень калгаснай вёскі.

Багатыя дары прынесла калгаснікам восень. Як ніколі добра ўрадзіла збожжа. Па 20—24 цэнтнеры жыта з гектара намалочваюць у брыгадах. Лепшы леташняга ўраджай бульбы. А хіба горш каноплі — асноўная крыніца багацця арцелі? Калі летась яны далі калгасу 15 мільёнаў рублёў прыбытку, то сёлета павінна быць больш. Толькі-б справіцца з усім своечасова, давесці ўсё да ладу!

Каля сквера праходзіць ажыўленая група будаўнікоў.

— Што здарылася? — пытае на-



Здалёку відаць светлы будынак калгаснай электрастанцыі. Ад яго ва ўсе бакі працягнуліся слупы — электрычныя гарыць у дамах былых палешукоў.

меснік старшыні калгаса Дзмітрый Каленчанка.

— Замучылі забудоўшчыкі. Тут калгаснай работы хоць адбаўляй, а яны як быццам дамовіліся: «Да кастрычніцкіх свят новаселле хочам справіць». А хіба-ж усім адразу зробіш?!

Каленчанка ўсміхнуўся:

— Будуюцца людзі. Шэсцьдзесят дамоў узводзяць. А летась колькі збудаваўлі!

Ён паказаў у бок адной з вуліц.

— Год трыццаць назад тут пачыналася балота. Толькі некалькі хутароў стаяла на месцы цяперашняй вёскі. Ну і жыццё было... Га-

На Богмоў Дрыгве

леча... Але спытайце ў Антаніны. Яна лепш раскажа, як тут гаравалі.

Антаніна Іванаўна Коўрык вырасла тут і добра памятае, як тутэйшыя сяляне елі хлеб папалам з карой і мякінай. На пясчаных выдмах сярод лесу і балот туліліся хутары ды цесныя вёсачкі. Яны былі адна ад адной, як рукою падаць, але, каб трапіць з адной у другую, трэба было зрабіць гак у 20—30 кілометраў. Летам людзі наогул адрываліся ад свету, бо выбрацца адсюль было амаль немагчыма. Вось чаму зімой сяляне назапашвалі на ўсё лета соль, запалкі, газу. Ды і газы не ўсякі мог купіць. У нізкіх курных хатах з маленькім акенцам у бяровеннях чадзіла лучына. Так і пражывалі век тутэйшыя жыхары, так і памі-

ралі, не пабываўшы нават у Любані, за якіх-небудзь 25 кілометраў.

Горкія ўспаміны засталіся ў Антаніны Іванаўны аб дзяцінстве. Не мелі бацькі ні зямлі, ні хаты. Усё жыццё шукалі прытулку ў чужых людзей; батрачылі, каб пракарміць сям'ю. У дванаццаць год Антаніна ўжо нанялася да багатых сялян, каб зарабіць кавалак хлеба. І хто ведае, што сталася-б з ёю, каб не Вялікі Кастрычнік. Бацька паставіў будан у дзяржаўным лесе, а хутка з'явілася ў іх і свая хата.

— Хату нажылі, а хлеба ўсё роўна ўволю не елі, — гаворыць Антаніна.

Хлеб і ўсё, што трэба да хлеба, з'явілася ў іх тады, калі на Мар'інскія балоты прыехалі чырвонаармейцы-адпускнікі і арганізавалі комуну. Антаніна паступіла на курсы трактарыстаў, пракладала першыя барозны на асушаных тарфяніках.

Ажыў спрадвеку драмаўшы край. На багнах, куды баяўся ступаць чалавек, зашумелі квітнеючыя нівы.

— Успомніш свае маладыя гады, — уздыхае Антаніна Іванаўна, — і міжволі пазайздросціш цяперашняй моладзі. Усё ў яе проста і ясна: хочаш — вучыся, хочаш — працуй. Дарогі адкрыты. Узяць хоць-бы майго сына Анатоля. Не давялося яму гараваць, як мне. Скончыў школу, потым тэхнікум, а зараз політэхнічны інстытут канчае ў Ленінградзе. Жыві, працуй...

А колькі такіх дзяцей калгаснікаў-палешукоў скончылі або канчаюць вышэйшыя навучальныя ўстановы! А хіба горшы лёс тых, хто застаўся ў калгасе?

Вось маладая калгасніца Ева Рак. Вучылася ў школе, потым пайшла на ферму. Старэйшыя даяркі Наста Міхаленя і Хрысціна Міхаленя сустрэлі яе з адкрытай душой, дапамаглі парадамі, прак-

Вось якімі сталі жывёлагадоўчыя фермы: ладныя будынкі, воданапорная вежа змянілі аблічча старой беларускай вёскі.



тычным паказам. Хутка Ева стала адной з лепшых даярак у калгасе, заслужыла ўсеагульную павагу. Яе кандыдатуру вылучылі ў Вярхоўны Совет Беларускай рэспублікі.

Нядаўна Ева спраўляла новаселле. Набыла гарадское абсталяванне: шафу з люстрам, мяккі дыван, нікеляваны ложак.

— К Кастрычніку думаем купіць яшчэ адну шафу, буфет, — весела гаворыць яна.

Еве Рак не даводзіцца, як некалі яе маці, ад каляд ламаць галаву над тым, як пражыць да новага ўрадка. Дастатак прыйшоў у сялянскія хаты. Калгас шчодро аплачвае старанную працу. Летась, апрача збожжа, бульбы і іншых прадуктаў, яны атрымалі па 15 рублёў грашыма на працадзень. Еве Рак за тысячу працадзён выдалі разам з дадатковай аплатай 18 тысяч рублёў, 60 пудоў збожжа, 250 пудоў бульбы. Ёсць на што купіць і добрую адзежу, і абсталяваць кватэру.

— А хіба толькі я так живу? — гаворыць Ева. — Усе нашы калгаснікі не могуць пакрыўдзіцца на жыццё.

І сапраўды, хіба паставілі-б сабе новыя каменныя дамы даярка Праскоўя Бердніковіч або муляр Уладзімір Мазур, калі-б ім дрэнна жылося? Хіба забудаваліся-б так хутка дзесяткі іншых калгаснікаў, калі-б на гэта не хапала сродкаў? Асабліва парадаваў калгаснікаў мінулы год: ён прынёс арцелі больш 18 мільёнаў рублёў прыбытку.

— Большая палова калгаснікаў цяпер укладчыкі нашай ашчадкасы, — паведамляе касір т. Цераховіч. — Ад іх паступіла звыш поўмільёна рублёў. Але ўлічыце, што частка калгаснікаў трымае свае зберажэнні ў Любані.

Калгас імя БВА ператварыўся ў высокаразвітую, шматгалінавую гаспадарку. 15 уласных і амаль столькі-ж эмітэсаўскіх трактараў апрацоўваюць калгасныя палі. У гаражах — 23 аўтамашыны. Над палямі кружыць самалёт, рассяваючы мінеральныя ўгнаенні.

Калгас мае свой цагельны завод. Калгасніцы Паліна Катовіч і Шура Чарняк за змену паспяваюць спрасаваць 18 тысяч цаглін.

Новае жыццё відаць ва ўсім і нават у тым, што ў калгасе адкрыта ашчадная каса. Калгасніца Мар'я Маладзянава атрымлівае грошы. Напэўна, вырашыла купіць абноўку!

Воля Шляпко адна з добрасумленных свінарак калгаса.

Фото П. Нікіціна.

А колькі жывёлы на фермах! Летась калгас атрымаў па 200,8 ц малака на сто гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў, па 31 ц свініны на сто гектараў ворыва. Адкормачны цэх свінафермы стаў сапраўднай фабрыкай мяса. За адзін толькі мінулы год было знята з адкорму больш 1 100 свіней.

Ганарацца калгаснікі сваімі падсобнымі прадпрыемствамі. Іх тут не мала... Пеньказавод, цагельны завод, якому могуць пазайздросціць прадпрыемствы многіх райпромкамбінатаў, лесапільны завод, аўтарамонтная майстэрня з патрэбным станочным абсталяваннем, цэплавая электрастанцыя, лазня гарадскога тыпу, аўтаматычная тэлефонная станцыя, магутны радыёвузел. Машыністы, слесары, токары, механікі, электразваршчыкі, радысты, электрыкі, сувязісты — спецыялісты дваццаці прафесій, якіх раней не ведала вёска, абслугоўваюць усе гэтыя прадпрыемствы.

Добра жывецца ў калгасе імя БВА. Але жаданні калгаснікаў бязмежны. Нядаўна яны вырашылі мець свой водаправод. І вось ужо на сядзібе ляжаць трубы і іншае абсталяванне. Хутка вада пацячэ па трубах да водаразборных калонак. Трэба пабудаваць школу, Палац культуры з глядзельнаю залай на 700 месц. Мараць калгаснікі і аб уласным санаторыі на маляўнічым беразе Арэсы. І не сумняваюцца, што ўсё гэта будзе ў іх.

Я. РЫЎКІН

Калгас імя БВА
Любанскага раёна.

Не відаць тут іпапоў, якімі раней абмалочалі сяляне збожжа. Абмалот і наогул усе палявыя работы цяпер механізаваны.



Раніца Сове́таў

Малюнкi Ю. Пучынскага.

Раман Ю. Лібедзінскага „Раніца Сове́таў“ з’яўляецца заключнай кнігай трылогіі. Першыя два раманы „Горы і людзі“ і „Зарыва“ выйшлі асобным выданнем у выдавецтве „Совецкі пісьменнік“ і перакладзены ў Чэхаславакіі, Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы і іншых краінах.

Раман „Раніца Сове́таў“ прысвечан Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі і першым месяцам станаўлення савецкай улады ў Маскве, Петраградзе і на Каўказе.

Друкуем урывак з новага рамана Ю. Лібедзінскага.

ЛЕНІН прыйшоў у Смольны. І з гэтага моманту Ліза Сонцава, ды, напэўна, і ўсе, хто быў у Смольным, заўсёды адчувалі жывыя і няспынныя токі, што зыходзілі ад Леніна.

«Як справа з захопам мастоў?» — прасіў ён высветліць у старшыні ваеннай арганізацыі партыі Падвойскага. І Ліза, шукаючы Падвойскага, раптам зразумела, што для справы паўстання ў Петраградзе — горадзе, падзеленым на некалькі частак магутнымі пратокамі Неўскай дэльты, — пытанне гэтае мае першаступенную важнасць.

Потым Владзімір Ільіч даручыў выклікаць да яго каго-небудзь з большэвікоў Праэбражэнскага палка. «Чаму імяна з Праэбражэнскага? — недаўмывала Ліза. — Ці не таму, што гэты полк лічыцца адным з няўстойлівых?»

Ёй усё ўспаміналася, як Ленін за некалькі дзён да паўстання сказаў Падвойскаму і Антонаву-Аўсеенка, што ўзброенае паўстанне — гэта майстэрства, найвялікшае майстэрства. І Ліза ў кожнай заўвазе, якая зыходзіла ў гэтыя гадзіны ад Леніна, адчувала: ён імкнецца навучыць гэтаму майстэрству кожнага работніка Ваенна-рэвалюцыйнага камітэта, перадаць яго ўсяму паўстаўшаму гераічнаму рабочаму класу.

Яшчэ з вечара 24 кастрычніка Ліза заўважыла, што ў справах, якія па даручэнню Якава Міхайлавіча Свердлова праходзілі праз яе рукі, усё больш важнае месца пачаў займаць крэйсер «Аўрора». З дапамогай «Аўроры» былі адбіты ў юнкераў масты праз Неву, усю ноч перагаворваліся з «Аўрорай» то Свердлоў, то Сталін, то Дзержынскі.

Раніцай 25-га ўсё высветлілася. Радзёрбка «Аўроры» была падрыхтавана, каб праз яе можна было перадаць напісаную Леніным адозву да грамадзян Расіі.

І Ліза, якая, паклаўшы галаву на стол, пад самую раніцу ўздрымнула, цяпер, прачытаўшы яшчэ не перададзеную адозву, са свежай ранішняй яснасцю думкі зразумела: «А такі-ж «Усім, усім, усім» — гэта значыць і Іваніну, майму Іваніну. Дзе-ж гэта ён, мілы мой, балесны?». Аднекуль з глыбіні душы паднялося гэтае не яе, і нават не маці яе, а бабчына слова.

А тут яшчэ Якаў Міхайлавіч спытаў пра Канстанціна: ці не вярнуўся ён і ці няма ад яго вестак? І яна падумала аб тым, што Іваніў таксама, як і бліжэйшы сябра іх Косця Чарэмухаў, кожную хвіліну — ды што там хвіліну! — кожную секунду падварагаецца смяртэльнай небяспецы, якую яна ніяк не можа прад-

ухіліць. «Балесны!» — зноў з пяшчотным жалем падумала яна, цяпер ужо пра Канстанціна.

Яшчэ раз перагаварыўшы з «Аўрорай», Свердлоў нечакана папрасіў падрыхтаваць яму матацыкл і пакінуў свой кабінет.

— Без мяне адпачніце, — усміхаючыся, сказаў ён Лізе. — Можце нават прылегчы, толькі тэлефон слухайце.

А неўзабаве, можа быць, праз чвэрць гадзіны, з’явіўся Канстанцін.

Калі ён увайшоў у пакой, Ліза вяла размову з двума вайсковымі. Па скураных куртках і шапках лёгка было прызнаць у іх вайсковых шафёраў.

— Можна? — спытаў Канстанцін, паказваючы на дзверы кабінета. У яго быў стомлены і задаволены-шчаслівы твар.

— Там нікога няма. — І Ліза кінула яму на крэсла.

— Э-эх! — сказаў ён нецярпліва і апусціўся ў крэсла.

— Вы зразумейце, што гэта значыць, — працягваў, хвалючыся, адзін з шафёраў, бялявы чалавек ёмкага складу. — Тое, што нас хочучь перадаць у разпараджэнне штаба трэцяга корпусу, азначае, што мы можам трапіць проста ў лапы Краснову! Як толькі мы гэты загад атрымалі, тут-жа правялі мітынг і пастанавілі вітаць Ваенна-рэвалюцыйны камітэт і толькі яму падначальвацца. Запішыце: старшыня ротнага камітэта — гэта вось я, Дадонаў, а сакратар — вось ён, Швальбе. А камандзір — прапаршчык Бародкін. Яго пасля карнілаўшчыны выбралі, свой. Дыслакаваны мы ў Тосна, калі спатрэбімся, шукайце там. Няхай яны на нас не разлічваюць! — усхвалявана гаварыў Дадонаў, і твар яго чырванеў, адцяняючы бялявыя валасы. — Мы будзем верны народ!»

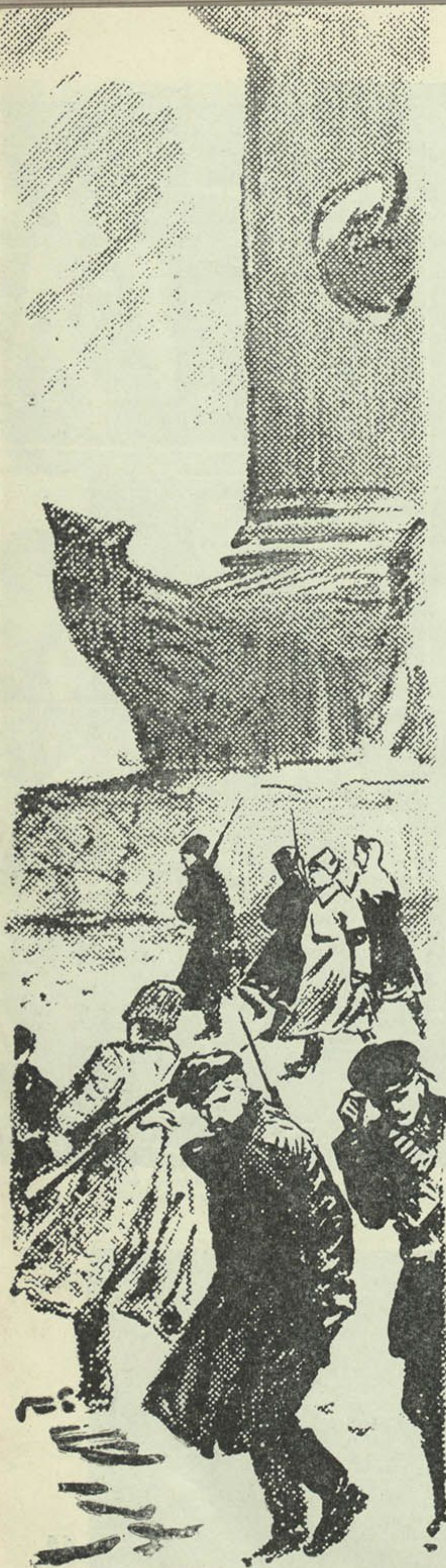
Маленькага росту Швальбе ківаў і спачувальна ўсміхаўся.

— Я ўсё запісала, таварыш, — супакойліва сказала Ліза.

— Яшчэ ў нас справа ёсць, — прамовіў Швальбе. У размове яго чуўся лёгкі прыбалтыйскі акцэнт. — Таварыш Свердлоў, калі гаварыў з намі па тэлефону, абяцаў нам, — і ён паказаў Лізе палец, — адзін гасцявы білет на з’езд.

Ліза ў замяшанні зірнула на Канстанціна, разлічваючы, што той дапаможа ёй растлумачыць, як цяжка атрымаць білет на з’езд. Але ён, апынуўшыся ў мяккім крэсле, тут-жа заснуў.

— Вы, таварышы, толькі ўявіце сабе, — сказала Ліза, — што будзе на з’ездзе, ка-



лі на кожную роту мы дадзім па аднаму гасцявому білету. І хіба задаволіць вас адзін білет? Вас вось тут двое...

— Я не для сябе, а для таварыша Дадонава, — хутка сказаў Швальбе. — Ведаеце, я член партыі, мне і так усё зразумела. Беспартыйнаму таварышу гэта важней. Апрача таго, я халасты, а ў яго дзеці, ён ім усё жыццё будзе расказваць.

— Ну як-жа! — усклікнуў Дадонаў. — Таварыша-ж Леніна ўбачыць... Убачу, і потым, што ні будзь...

Ліза не ведала, што больш падзейнічала на яе: тое, што камуніст уступіў свой білет беспартыйнаму, ці дзіўнае і наіўнае ўпамінанне аб дзецях. Але яна адчула, што не можа адмовіць, і, уздыхнуўшы, напісала запіску ў камандатуру з просьбай прапусціць на паседжанне з'ездку Сюзетаў старшыню камітэта аўтароты таварыша Дадонава.

Калі яны пайшлі, яна ціха аклікнула Чарэмухава. На прозвішча ён не адгукнуўся. Калі-ж яна назвала яго па імені, ён падняў галаву, ашалела азіраючыся.

— Шафёры пайшлі ўжо? — спытаў ён. — Давай расказвай хутчэй, дзе ты і што з табой? А то зноў прыйдуць, цэлы дзень ідуць, а пасля адозвы асабліва. І паслугі прапануюць самыя нечаканыя. Адзін студэнт прыйшоў, гаворыць: «Я на пішучай машынке друкаваць умею». І яшчэ буланнікі! — Яна засмяялася.

— Пра якую адозву ты гаворыш? — спытаў Канстанцін.

— Праўда, ты-ж не ведаеш! «Да грамадзян Расіі». На вось, чытай. Ленін напісаў.

Пакуль Канстанцін чытаў, Ліза некалькі разоў пазірала на яго твар. Няўжо ён так асунуўся за гэты час, ці гэта ёй здалося? Відаць, нялёгка давялося, губы сухія. Але твар вясёлы, — значыць, удача.

— Табе што, Косця, піць хочацца? — спытала яна, калі той, дачытаўшы, узняў на яе вочы.

— Вельмі хачу! — жыва адказаў ён. — Даўно ўжо хачу, ды ўсё няма калі!

Яна паказала яму графін, які стаяў на суседнім століку. Канстанцін выпіў запар дзве шклянкі вады.

— Уф, асалода... Так, гэта словы! — сказаў ён. — Адважна, шырока і на ўсю краіну.

— Бадай, яшчэ шырэй, — задуменна адазвалялася Ліза.

— Так, шырока, шырэй нельга — на ўвесь свет! А цяпер мне-б Якава Міхайлавіча. Трэба-ж расказаць... — Ён прыгнуўся і прашаптаў: — Якія ў іх у Зімінні справы. У іх разлажэнне, іх канчаць трэба!

— Якаў Міхайлавіч, здаецца, туды і паехаў. Ты-б сеў ды запісаў.

— Эх, размінуліся! — І Канстанцін, засмучана збіўшы на патыліцу шапку, выцер лоб. — Разлажэнне... — паўтарыў ён. — Мне ўдалося даволі лёгка вывесці адтуль артылерыю.

— Дык гэта ты іх вывёў? Нам пра гэта паведамлялі ўжо. Владзімір Ільіч цікавіўся, хто іменна вывёў. Але мы не ведалі. Ён быў задаволены.

— Задаволены? — перапытаў Канстанцін, шырока ўсміхаючыся, але тут-жа сярдзіта абарваў сябе: — Не ў гэтым справа! Гэта яшчэ, Лізавета, не ўсё, — сказаў ён, зноў прыгінаючыся да яе. Яго цёмныя вочы гарэзліва паблісквалі. — Разведаў я, разумееш, адну лазейку, проста ў бярлогу да «часовых». Праз дах лезці трэба, з таго боку ахова сла-



бая, нападу не чакаюць. Патрэбны, вядома, лесвіцы пажарныя або вярэйкі з вузламі. І, само сабой, адчайны народ, гатовы на такія справы.

Ліза адразу ацаніла важнасць паведамлення.

— З гэтай справай да Дзержынскага. Якаў Міхайлавіч так і сказаў: калі ў Чарэмухава будзе што-небудзь важнае, да Дзержынскага. Налева, трэці пакой па калідоры. Пачакай хвілінку! — Яна пакапалася ў паперах, раскіданых на стала. — Тут яшчэ да цябе ёсць даручэнне ад Якава Міхайлавіча. Наказаў паведаміць табе, што з заўтрашняга дня ты ўключаешся ў камісію па ўліку хлебных запасаў сталіцы. Так што на цябе ўся надзея, Косця. З хлебом у нас дрэнна. — Яна гаварыла, усміхаючыся, словы былі жарталівыя, а вочы сур'ёзныя.

— Ну, а як з'езд? — спытаў Канстанцін.

Ліза ўсміхнулася, і яе схуднелы твар нібы сонцам асвятліла.

— З шасцісот пяцідзесяці прыбыўшых дэлегатаў трыста дзевяноста — большэвікі. Эсэраў даволі шмат, але ў іх разброд. Збанкрутавалі.

— Ну, дзякуй за прыемныя весткі! — Канстанцін паціснуў ёй руку і пайшоў.

І Лізе раптам уявілася, што іменна зараз, у гэтую самую хвіліну, яе Антоша лезе ўгору па пажарнай лесвіцы, а ў яго страляюць і зверху і знізу... Яна міжволі прастагнала і, пачырванеўшы, аблаяла сябе дурніцай.

Зазваніў тэлефон: зноў камісар з «Аўрора».

— Па даручэнню таварыша Свердлова... Патрэбен таварыш Дзержынскі. Вельмі важна! — раздзельна, відавочна, стрымліваючы хваляванне, гаварыў ён.

— Вы пачакаеце?

— Пачакаю. Толькі, калі можна, хутчэй, калі ласка! — яшчэ больш раздзельна сказаў ён.

І, нібы па нацягнутай струне гэтага голасу, ёй перадалося нервовае напружанне адтуль, дзе на адным баку стаяла «Аўрора», а на другім — Зімовы палац. Ліза заглянула ў суседні ка-

бінет. Дзержынскага там не было, ён сказаў, што ён пайшоў уніз. Цяпер ступенькі нібы самі беглі пад яе хуткія ногі. Чым ніжэй яна спускалася, тым усё больш нарастаў гул узбуджаных галасоў.

Дэлегаты з'езду запоўнілі ўвесь першы паверх. Яшчэ некалькі імгненняў — і яна праціснулася ў той самы пакой, дзе толькі што закончылася нарада большэвіцкіх дэлегатаў з'езду. Людзі яшчэ не разышліся. Ліза ўбачыла мноства шэрых шынялёў; яны нібы затапілі ўсё. Штосьці было ў гэтым вельмі важнае, аб чым належала падумаць, але няма калі, няма калі... У пакоі крэслы і сталы былі ссунуты, тытунёвы дым выцякаў струменьчыкамі ў адчыненыя вокны, і свежы, напоены дажджом ветрык гуляў па гэтым даволі прасторным памяшканні.

Дзержынскі, вось ён! Сярод людзей, што акружалі яго, быў і Канстанцін. Ліза, з палёгкай уздыхнуўшы, збавіла крок і падышла. І ёй раптам кінуўся ў вочы выраз напружанай увагі і хвалявання на гэтых стомленых тварах. Дзержынскі гаварыў пра тое, што сярод матросаў павінны знайсціся верхалазы, якія могуць узабрацца на дах нават і без лесвіцы.

Канстанцін засмяяўся.

— У пятнаццаць год сам залез-бы, а зараз усё-такі пацяжэў!

— Вам гэта не трэба, — ціха сказаў Дзержынскі і тут убачыў Лізу.

— Вас, Фелікс Эдмундавіч, просяць да тэлефона. Па даручэнню Якава Міхайлавіча.

Дзержынскі кінуў і хутка пайшоў.

— Калі першыя групы верхалазаў падымуцца без пажарных лесвіц, то, як толькі яны там замацуюцца, можна будзе падкаціць пажарныя лесвіцы. А па лесвіцы ўжо я падымуся! — узбуджана гаварыў Канстанцін, і ў тым, як ён гэта вымавіў, было нешта як быццам нават неўласцівае Канстанціну, звычайна разважліваму і стрыманаму.

Ліза паднялася да сябе. Яе сустрэла дакорамі адна з сябровак:

— Дзе-ж ты бегаеш? Хутка адкрыецца з'езд! Прэзідыум будзе наш, патрабуетца тэхнічная работа! Ты ў спісе тэхнічных работнікаў.

«Прэзідыум будзе наш!» — з хваляваннем падумала Ліза. Прэзідыум з'езду — гэта-ж пачатак новай улады, дыктатуры пролетарыята. Ёй успомнілася, як Антон любіў гэтыя два словы: «дыктатура пролетарыята». Ён з нейкім урачыстым выразам вымаўляў іх, і заўсёды яны адносіліся да будучага, і будучае гэта не здавалася бліжкім. А зараз нібы вежавы гадзіннік ударыў у яе душы, і будучае наблізілася ўшчыльную.

Перад самым пачаткам паседжання з'езду з'явіўся Свердлоў. Яго скураная куртка была вільготнай ад дажджу і блішчала. Зазірнуўшы ў пакой, дзе працавала тэхнічная група па правядзенню з'езду, ён убачыў Лізу і, як відаць, здзівіўся. Яна кінулася да яго растлумачыць, чаму яна тут, а не наверху, і ён засмяяўся.

— Усё зразумела! Цяпер ваша месца тут! — сказаў ён.

З моманту выбарання новага прэзідыума тэхнічная група пачала працаваць, і Лізе толькі ўрыўкамі даводзілася бываць у белай шматкапоннай зале Смольнага, дзе ўжо ішло паседжанне з'езду. Так ёй удалося пачуць канец



істэрычнай прамовы Мартава. У гэтых захлёбваючыхся выкрыках і адчайных перасцярогах яна ўлавіла шчыры жах перад тым, усё нарастаючым размахам, які набывала рэвалюцыя, і міжволі пашукала вачыма сваіх. Вось Дзержынскі з задуманай усмешкай слухае Мартава, вунь Сталін, яго ўсмешка поўная іроніі. А Свердлоў наогул не слухае,

ён нечым заняты і толькі моршчыцца, калі ў Мартава зрываецца голас, нібы праводзяць нажом па талерцы. І тое, што Свердлоў заняты сваёй справай і нават не вельмі слухае Мартава, супакоіла Лізу.

Другі раз Ліза трапіла ў залу, калі на трыбуне стаяў малады матрос. «Аўрора», — прачытала Ліза на яго бес-

казырцы і спынілася паслухаць. Хтосьці, перапыніўшы прамову матроса, прарэзліва крычаў адтуль, дзе быў выхад:

— Слухайце, слухайце, там гарматы страляюць! Там льецца братняя кроў, вы адкажаце!

Лізе здалося, што яна сапраўды чуе глухія ўдары артылерыі.

— Мы пойдзем туды, мы пойдзем! Паміраць з нашымі таварышамі з Часовага ўрада! — закрычаў яшчэ хтосьці.

І тады матрос на трыбуне ўсміхнуўся і добрадушна-пагардліва сказаў:

— А вы не бойцеся, мы халастымі страляем!

Рогат пайшоў па ўсёй зале. Куды-б ні глядзела Ліза, яна бачыла поўныя смеху, вясёлыя твары. І нават Свердлоў, узяўшы галаву ад паперы, папраўляў пенснэ, каб разгледзець стоіўшыхся ля дзвярэй і пакідаўшых з'езд найбольш ашалелых прадстаўнікоў збанкрутаваўшых антысавецкіх партый. І ўвесь з'езд, павярнуўшыся да іх, праводзіў іх смехам.

А ў гэты час у дзвярах, якія вялі з пакоя прэзідыума на трыбуну, паказаўся Ленін. Напэўна, ніхто, акрамя Лізы, зараз не бачыў яго. Барада яго яшчэ не адрасла, ён схуднеў і здзівіў Лізу нейкай новай маладосцю, бадзёрасцю.

Жывыя, бліскучыя вочы Леніна праводзілі ўчарайшых кіраўнікоў Саветаў, якія выходзілі з залы і нават пакідалі трыбуну гісторыі. Так, не толькі пасобных людзей — цэлыя партыі, якія за восем месяцаў рэвалюцыі выявілі сваё поўнае банкруцтва, адносіў прэч вецер рэвалюцыі. І толькі адна партыя расла і мацнела на гэтым ветры — партыя Леніна, яе партыя.

Некалькі параўнанняў

Першыя дэкрэты савецкай улады былі аб міры, аб зямлі. Савецкі народ за нябачана кароткі тэрмін ажыццявіў найглыбейшыя пераўтварэнні ў жыцці і побыце ўсяго сялянства.

Прамысловасць дапамагла вёсцы тэхнікай. На палі прыйшлі трактары, камбайны, мноства розных сельскагаспадарчых машын. К пачатку 1957 г. у сельскай гаспадарцы працавала да 1 577 тысяч трактараў, 385 тысяч збожжавых камбайнаў, 631 тысяча грузавых аўтамашын. Людзі навукі шукалі новыя сродкі для павышэння ўрадлівасці нашых зямель, для паляпшэння жыццёвага ўзроўня. Вырашаліся пытанні аб асваенні многіх мільёнаў гектараў цалінных і абложных зямель. У выніку пасяўныя плошчы ўсіх культур супроць 1913 года павялічыліся больш як у паўтара раза. Толькі за адзін бягучы год пасяўная плошча вырасла на 1,5 мільёна, супроць 1953 года — на 23 мільёны гектараў.

Беларусь была адной з самых эканамічна адсталых

ўскраін царскай Расіі. Чатыры тысячы памешчыкаў уладалі 66,5 працэнта зямельных угоддзяў. На долю 664 тысяч сялянскіх двараў прыпадала толькі адна трэць зямлі, прытым самай горшай.

Цяпер кожны трэці калгас

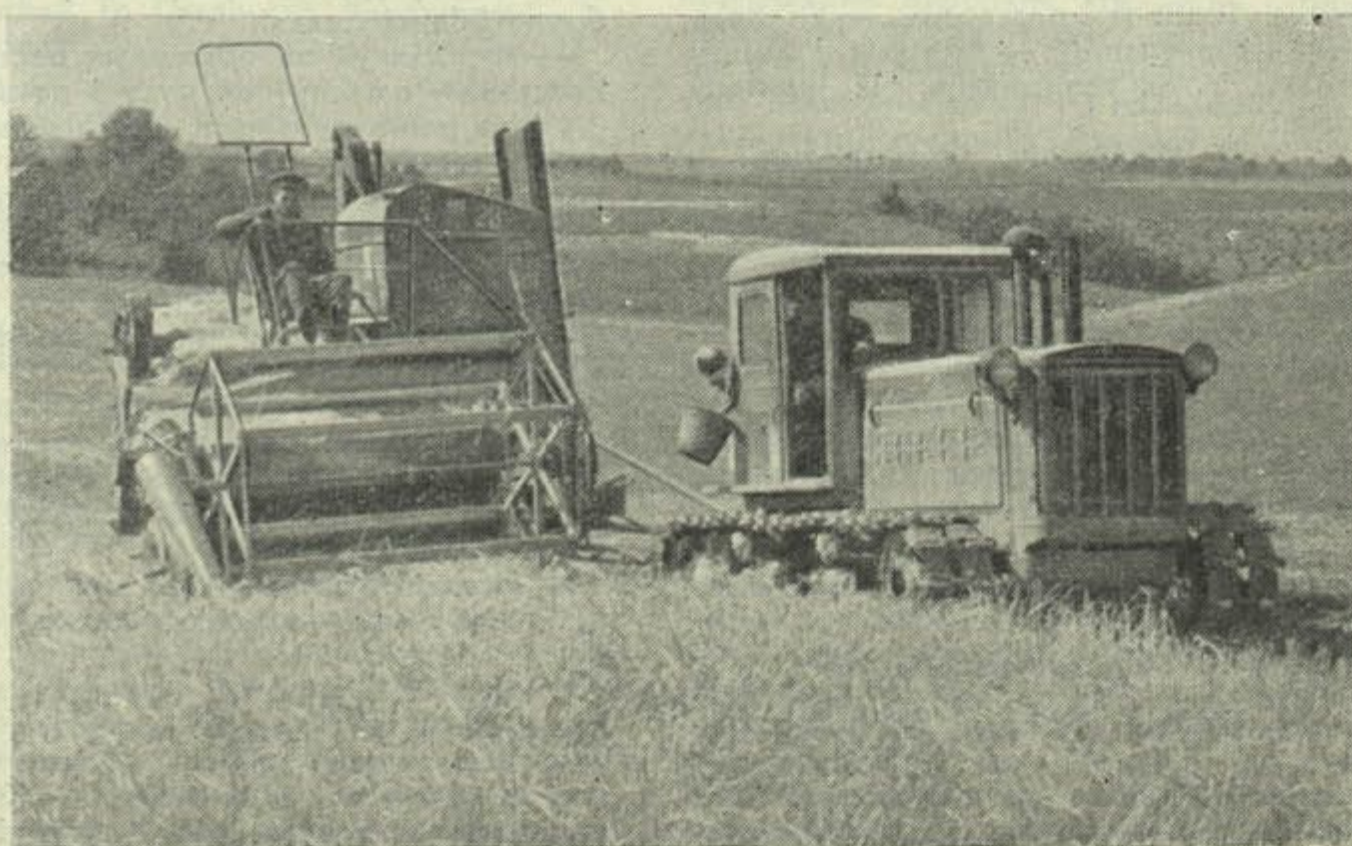
з'яўляецца мільянерам. За гады Савецкай улады пасяўныя плошчы ў рэспубліцы павялічыліся больш чым на 928 тысяч гектараў.

На палях калгасаў і саўгасаў Савецкай Беларусі працуе 44 тысячы трактараў (у 15-сільным вылічэнні), 10 тысяч зернявых камбайнаў, каля 4 тысяч ільноцерабілак і ільнокамбайнаў.

Наша рэспубліка займае

другое месца па пасевах ільну-даўгунцу, трэцяе — па пасевах бульбы і канопель, чацвёртае — па вытворчасці мяса і малака. Калгасы БССР даюць пятую частку агульнасаюзнай вытворчасці ільновалакна. Калгасы і саўгасы рэспублікі пастаўляюць усё больш бульбы, гародніны, мяса, малака і іншых прадуктаў харчавання і сыравіны для прамысловасці.

★
Тэхніка
прыйшла
на калгасныя
палі.
★



Некалькі парайчанняў

Сёлета мінчане сустракалі цяжкімі міру з Германіі. Сярод нямецкіх турыстаў былі і тыя, хто ў 1941 годзе ўдзельнічаў у нападзе на Савецкі Саюз, хто бачыў Мінск у руінах і попеле. Якое-ж было іх здзіўленне, калі замест руін яны ўбачылі квітнеючы горад з будынкамі-палацамі. Госці былі ашаломлены відам прыгажуні-Мінска. Наш урад адпускаў у дзень больш трох мільёнаў рублёў на аднаўленне горада, на стварэнне працоўным нармальным жыллёва-бытавых умоў.

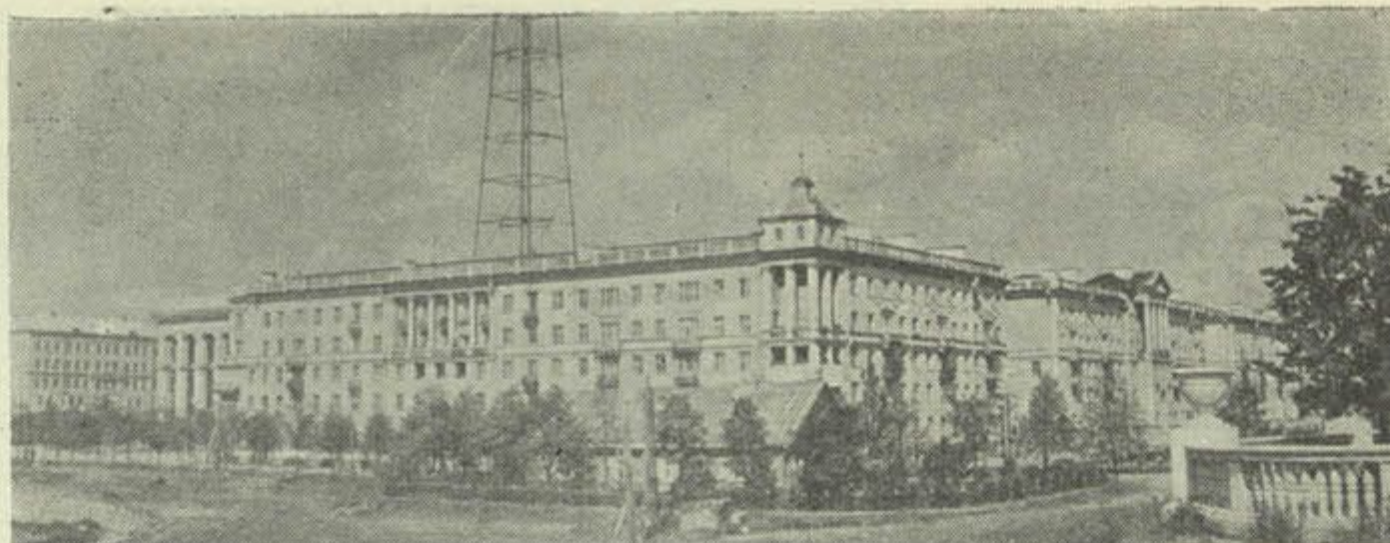
Гітлераўскія захопнікі знішчылі 73 працэнты жыллага фонду гарадоў і рабочых пасёлкаў і звыш двух тысяч вёсак Беларусі.

За пасляваенныя гады адбудаваны Мінск, Гомель, Віцебск, Полацк, Магілёў. Уся рэспубліка — гіганцкая будаўнічая пляцоўка.

На жыллёвае будаўніцтва ў рэспубліцы ўкладзена звыш трох мільярдаў рублёў, у гарадах пабудавана каля 9 мільёнаў квадратных метраў жылля.

З кожным годам паліпшаюцца жыллёвыя ўмовы працоўных. Толькі за першае поўгоддзе бягучага года ў рэспубліцы здадзена 185 тысяч квадратных метраў жыллой плошчы. Аб'ём дзяржаўнага і жыллёвага будаўніцтва сёлета ўзрастае на 34,7% супроць мінулага года.

Савецкая ўлада нястомна клапаціцца аб людзях працы. З года ў год расце таваразварот. Сёлета павялічыцца продаж насельніцтву рэспублікі шарсцяных тканін на 46%, скуранага абутку — на 29%, трыкатажу — на 59%, цукру — на 38%, малака — на 35%. Продаж мяса вырастае ў 2,4 раза.



Мінск. Новыя дамы ў раёне Круглай плошчы.

ШЛЯХ „Выпуклосера“

НАДЗІВА супярэчлівыя пачуцці выклікае гэтая жанчына. Высокая, роўная фігура, гордая пасадка галавы, уладарны голас чалавека, які не прызвычаіўся сустракаць пярэчання, і халодны позірк блакітных вачэй.

Не, гэта не жанчына, гэта — сімвал. Суровая гаспадыня Ніскавуоры, носьбітка і захавальніца жалезных традыцый «каменнага гнязда». І здаецца, што замест сэрца ў яе грудзях — цвёрды асколак гэтых змрочных сцен. У ёй — мудрасць старога, аджыўшага свету. Яна цвёрда ўпэўнена, што тут, у яе ўладаннях, «людзі, як каменні на скале Ніскавуоры. Знізу здаецца: вось-вось упадуць, а пайдзі, паспрабуй, ссунь». Яна спакойна за сваё гняздо: яно грунтуецца на моцным фундаменце — «на грошах жонак і сіле мужоў».

Трагічна і страшэнна барацьба ў душы гэтай жанчыны, калі яна бачыць, што гэты непахісны спрадвеку фундамент даў глыбокую трэшчыну, і вось-вось зваліцца «каменнае гняздо», звітае такімі-ж каменнымі людзьмі. Яна дарэмна імкнецца зноў сцэнтаваць гэтую трэшчыну, задушыць светлы прамень сонца, што ўварваўся пад змрочны купал неба Ніскавуоры. Кволая маладая жанчына, настаўніца Ілона расхістала спрадвечныя ўстоі «гнязда». «Гэта нягодная дзяўчынка сваімі слабымі рукамі ссунула нейкі адзін камень у Ніскавуоры, і ўсё абвалілася. Паляцела ўніз, у бездань».



Ганна Браніславаўна Абуховіч.

І, імкнучыся спыніць гэтае падзенне, маці гоніць прэч любімага сына. «Пакуль я живу і пакуль я яшчэ тут, Ніскавуоры будзе жыць. Я стрымаю. Што будзе потым — не ведаю. Ідзі з вачэй маіх. Хацела сказаць табе — і на магілу маю не прыходзь».

Але... усё-такі — прыходзь».

Канчаецца спектакль. Гледачы разыходзяцца па дамах. Іх доўга яшчэ хваляюць супярэчлівыя пачуцці: непрыязнь і павага, абурэнне і жаль.

Так глыбока і праўдзіва ства-

рыла вобраз гаспадыні Ніскавуоры ў п'есе фінскай пісьменніцы Хелы Вуолійёкі «Каменнае гняздо» народная артыстка рэспублікі — Ганна Браніславаўна Абуховіч. Гэта яе першая роля ў новым амплуа, а здаецца, што перад намі не сцэнічны вобраз, а сапраўдная жывая хавальніца сямейных устояў «Каменнага гнязда».

Першая роля...

А колькі ролей, колькі рознага лёсу людскога перажыла артыстка за сваё творчае жыццё! І праз увесь гэты чужы лёс яна пранесла простае і нялёгкае жыццё мастака.

Цяжкае дзяцінства выпала на долю Ані. Маці яна зусім не памятае, а бацька памёр, калі ёй не было яшчэ чатырох год. Дзяўчынку прытулілі чужыя людзі.

У 1914 годзе пачалася вайна, якая прынесла голад і гора. Бедным людзям сваіх дзяцей не было чым карміць, а багаццем навошта патрэбна сіротка: у служанкі не падыходзіць, а «дармаедаў» карміць не ў іх звычаях.

Дагэтуль памятаюцца галодныя дні, халодныя ночы, горкія крыўды і боль у маленькім сэрцы ад нявыплаканных слёз. Шмат было тады ў Расіі такіх пакалечаных вайною дзяцей.

Ці памятае яна рэвалюцыю? Так, памятае. Памятае барыкады на вуліцах Масквы, свіст куль з дахаў і падвалаў, пранізлівы холад цёмных пад'ездаў, радасныя гукі «Марсельезы» і неабсяжнае

мора чырвоных сцягоў. «Я ведала — гэта было свята». Дзіцячае сэрца адгадала праўду — гэта было свята працоўнага народа.

Канчаліся бяздомныя страшэнныя ночы, няспынны боль у страўніку ад голаду, страх і туга адзінокага дзіцяці. Краіна, якая яшчэ сцякала крывёй, яшчэ галодная і раздзетая, збірала бяздомных дзяцей, каб сагрэць іх сваім матчыным цяплом. Трапіла ў дзіцячы дом і маленькая Аня. Але дзяўчынцы, якая прызвычалася праводзіць дні на вуліцах Масквы, здалося сумна ў чатырох сценах дома, і яна проста пакінула яго. Занадта многа незвычайнага тварылася ў гэтыя дні навокал, каб можна было так вольна сядзець, вучыць урокі, у пэўны час абедзець, гуляць, класціся спаць.

Цяжка зараз успомніць, якім чынам яна трапіла ў рабочы атрад. Чырвонагвардзейцы гарача палюбілі маленькую фантазёрку, называлі яе «дачкай» і прыхоўвалі для яе рэдкія таблеткі сахарыну. Анка ахвотна выконвала ўсе даручэнні, адносіла пакеты, «уваходныя» і «выходныя». «Што-б рабілі мы без свайго «дыпкур'ера», прапалі-б», — часта гаварыў камандзір атрада, і Анка ганарылася сваёй першай незаменнай роллю.

Але вольны атрад накіраваўся на фронт. Сумна было байцам расставання з «дачкай», чуць яе ўпрашальны голас: «Дзядзечкі, вазьміце мяне з сабой, я буду куляметчыцай, або кашу варыць». — «Малая яшчэ вельмі». — І «дзядзечкі» пайшлі абараняць савецкую ўладу, загадзя ўладзіўшы свайго «дыпкур'ера» на такі-ж «пост» у Цэнтрсаюз. Тут «кар'ера» Анкі пайшла ўгару. Яна працавала і вучылася, няспынна ўзнімаючыся па «лесвіцы» пасадак: спачатку кур'ер, потым рэгістратарша і нарэшце сакратар-машыністка. Хто ведае, можа яна так і да кіраўніка дайшла-б, ды «фантазія перашкодзіла». Скончыўшы вячэрнюю школу рабочай моладзі, Аня вырашыла стаць кіноактрысай. Яшчэ шасці-сямігадовай дзяўчынкай яна гадзінамі прастойвала каля рэклам кіно, разглядаючы Веру Халодную і дзіваючыся, чаму яна кожны раз іншая? З таго часу яна затаіла мару стаць кіноактрысай. Раней, вядома, аб гэтым можна было толькі марыць, а цяпер можа стаць явай. Чаму-б не папрабаваць? І яна пайшла на курсы «Кіно-Поўнач». Яна нават не паверыла, калі даведлася, што яе прынялі.

Напружаная і захапляючая вучоба. Таямнічая школа пераўвасаблення, «ужывання» ў чужы вобраз. І, нарэшце, першыя здымкі ў карцінах: «За манастырскай сця-



Г. Б. Абуховіч у ролі Елены Андрэеўны («Дзядзя Ваня» А. П. Чэхава).

ной», «Кантакт», «Уставайце, мёртвыя!» Але кіно тых год не магло насыціць прагную душу артысткі. Ёй усё здавалася, што тут яна звязана знешнім бокам і не можа па-сапраўднаму глыбока адкрываць унутраны свет людзей, лёс якіх яна заклікана паказаць народу.

І яна пайшла ў тэатр, у Тэатр рабочай моладзі, які пазней стаў Тэатрам Ленінскага комсамола.

Першымі настаўнікамі маладой артысткі на новым шляху былі такія майстры сцэны, як Судакоў, Баталаў, Хмелёў.

Потым «Рэалістычны тэатр» Ахлопкава.



Яна-ж у ролі Таццяны («Разлом» Б. Лаўрэнэва).

Усё гэта было сапраўднай школай, пачаткам самастойнага творчага шляху. Часта, ідучы пасля спектакля дамоў, Ганна Браніславаўна думала: «Як шмат даў мне мой народ. Толькі дзякуючы яму рызыкаўная мара маленькай беспрытульніцы стала радаснай явай. А ці ўсё я даю яму? Тут, у Маскве, шмат майстроў мастацтва, тут я не так патрэбна. Трэба ехаць туды, дзе маладое савецкае мастацтва толькі становіцца на ногі».

Малады рускі тэатр у Магілёве меў патрэбу ў творчых сілах, і Ганна Абуховіч з радасцю ўзялася за работу ў новым калектыве. Колькі глыбокага задавальнення дала ёй работа ў новым тэатры! Разам з ім яна шукала новых шляхоў, стварала творчы калектыв. Беларускія гледачы палюбілі таленавітую актрысу, і ў 1940 годзе ёй было прысвоена званне заслужанай артысткі рэспублікі. А ўперадзе было цэлае жыццё, шмат жыццяў...

Але чэрвень 1941 года бязлітаснай рукой зламаў усе цудоўныя планы. Ніколі не забыць страшэнны шлях першых дзён вайны, шлях з ахопленай агнём Беларусі ў Сібір. У 1943 годзе Ганна Браніславаўна Абуховіч з групай артыстаў беларускіх тэатраў, каб не адрывацца ад Беларусі, пайшла ў Маскоўскі цэнтральны франтавы тэатр. Выступаючы на франтах перад гераічнымі абаронцамі Радзімы, Ганна Браніславаўна з гонарам думала: «Вольны і я ўношу свой маленькі ўклад у вялікую агульную справу. Я аддаю Радзіме частачку таго, чым яна ўзнагародзіла мяне».

Скончылася вайна, і вызваленая зямля Беларусі адраділася да яшчэ больш кіпучага, стваральнага жыцця. Разам з усім беларускім народам пачаў аднаўляць сваё творчае жыццё і Дзяржаўны рускі тэатр Беларусі.

Ганна Браніславаўна шчодро аддавала народу свае творчыя сілы. Рыта ў «Як гартавалася сталь», Алена ў «Славе», «Любоў Яравая», Тацяна ў «Разломе», «Анна Карэніна», «Беснасажніца», Маша ў «Трох сёстрах», Царыца Ірына, Себасц'ян і Віёла — Шэкспіра... Ды хіба пералічыш усе тыя вобразы, якія за апошнія гады стварыла артыстка на сцэне Рускага тэатра.

Дваццаць год творчага жыцця аддала Беларусі Ганна Браніславаўна Абуховіч, але яна лічыць сябе вялікай даўжніцай і поўна новых творчых планаў і пошукаў на радасць беларускаму народу, які гарача палюбіў і так высока ацаніў сваю сапраўды народную артыстку.

Надзея КУЛАГІНА

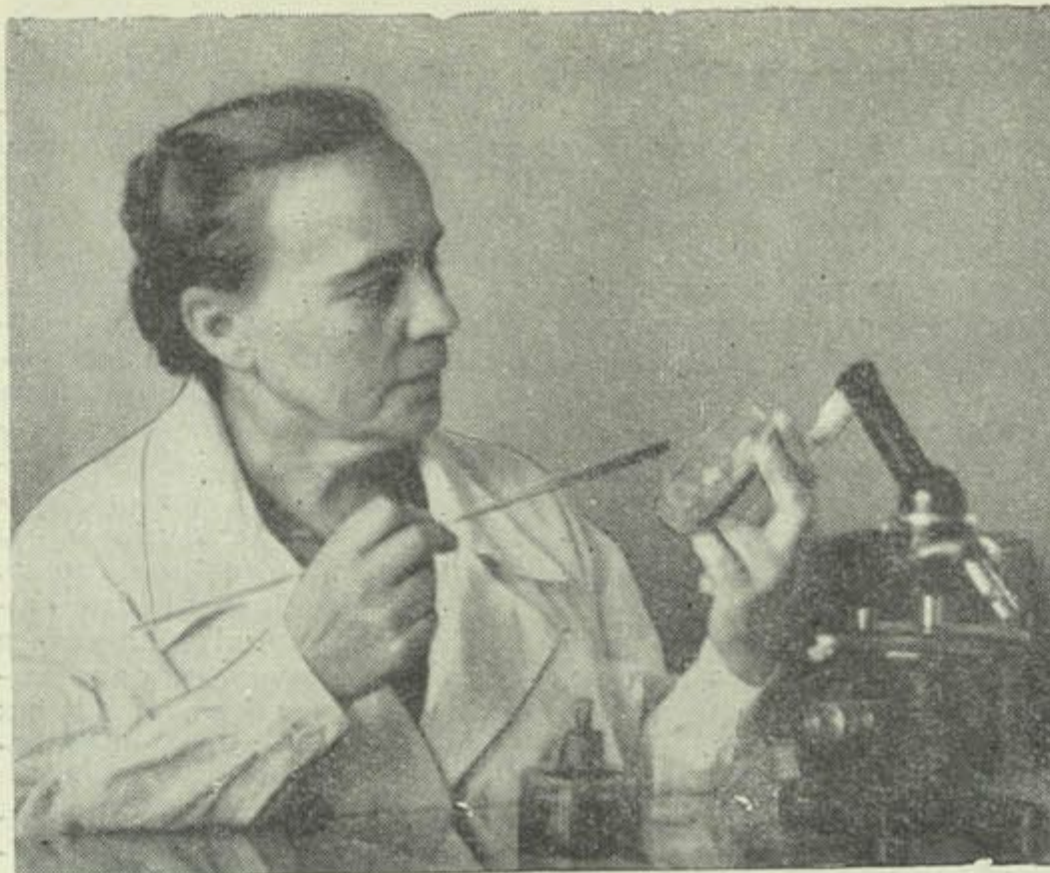
РАСКАЗВАЮЧЫ пра сябе, Ганна Андрэеўна ўсміхаецца добрай, адкрытай усмешкай. У яе прасты, мілы, крыху стомлены твар немаладога чалавека, які змалку не ведаў пустых, бяссэнсавых дзён, нічым не запоўненых, ніяк не адзначаных. Кожная хвіліна яе пяцідзесяцітрохгадовага жыцця занята была вучэннем, работай, барацьбой, няспыннымі пошукамі новага ў навуцы аб глебавай мікрабіялогіі.

Ганна Андрэеўна добра памятае той час, калі яна яшчэ дзяўчынкай, паспяхова скончыўшы сваю першую «акадэмію» — царкоўна-прыходскую школу, бегала за чатыры кіламетры туды і назад у вёску Блонь, у двухкласнае вучылішча. Не спынялі яе ні дождж, ні мяцеліца, ні разбітыя ліпавыя лапці. Надта-ж ужо хацелася вучыцца, убачыць той шырокі свет, аб якім напісана ў тоўстых, разумных кнігах. Гэтая мара, вядома, так і засталася-б на ўсё жыццё марай басаногай вясковай дзяўчынкі, але прыйшоў Кастрычнік 1917 года, і вось ужо праз два гады пасля рэвалюцыі яна стала студэнткай Мар'інагорскага сельскагаспадарчага тэхнікума.

Скончыўшы тэхнікум, комсамолка Аня Язубчык тры гады была педагогам-выхавальнікам у Акнопальскай дзіцячай калоніі «Серп і молат». Ёй удалося стаць тут не толькі настаўніцай і піонерважатай, але і вялікім, сардэчным сябрам сваіх выхаванцаў. Ганна Андрэеўна і цяпер яшчэ, праз трыццаць з лішнім год, сустракае сваіх былых выхаванцаў, і ёй радасна бачыць, што яны не забылі яе, як часта забываюць людзей нават праз год пасля разлукі.

Ганна Андрэеўна аддавала педагогічнай рабоце ўсе свае веды, сілы, сваю любоў да дзяцей. Але ў душы жыла даўнейшая мара: вучыцца далей, ведаць больш. У 1926 г. яе мара збываецца: яна паступае ў Горацкую сельскагаспадарчую акадэмію. Тут-жа, у акадэміі, у студзені 1930 года Ганна Андрэеўна ўступае ў рады большэвіцкай партыі. З гэтага часу і па сённяшні дзень усё жыццё яе непарыўна звязана з жыццём партыі. Яна ніколі і нічым не зганьбавала высокага звання камуніста.

Яшчэ ў студэнцкія гады Ганна Андрэеўна востра зацікавілася праблемай павышэння ўраджайнасці. З малых год яна памятала беспрасветную галечу родных вёсак, беднасць іх палёў, галодныя зімы і вёсны. У лепшым выпадку хлеба хапала да каляд. Да новага ўраджаю перабіваліся нейкім цудам, а правільней — мякінай, тоўчанай карой ды лебядой увесну. З гэтым мірыліся да



Ганна Андрэеўна Язубчык.

ХТО БЫЎ НІЧЫМ...

Ірына КЛІМАШЭўСКАЯ

рэвалюцыі, да гэтага не даходзілі рукі ў трывожныя, бурныя гады грамадзянскай вайны. Але мінаў час, наладжвалася мірнае жыццё, і пытанне аб ураджайнасці паўставала перад краінай ва ўсёй сваёй насутнай неабходнасці. Патрэбны былі клапатлівыя рукі, разумныя галовы, каб вырашыць яго не па-казённаму, а па законах сэрца; вырашыць, як сваё, кроўнае, набалелае. Такія людзі ўжо выраслі, выйшлі з самой гушчы народа, новыя і клапатлівыя гаспадары маладой краіны. І сярод іх была здольная, упартая беларуская дзяўчына Ганна Андрэеўна Язубчык.

Гады, калі Ганна Андрэеўна пачынала свой шлях вучонага-глебазнаўцы ў аспірантуры пры Інстытуце рэканструкцыі сельскай гаспадаркі, былі гадамі вялікай соцыяльнай ломкі ў вёсцы. Знікла прыватнае земляробства — і перад навукай раскрыліся шырокія магчымасці павышэння ўраджайнасці на велізарных масівах калгасных палёў. Гэтая навука стала сэнсам і мэтай жыцця Ганны Андрэеўны.

Закончыўшы ў 1935 годзе аспірантуру пры Ленінградскім інстытуце сельскагаспадарчай мікрабіялогіі і абараніўшы дысертацыю на тэму «Уплыў арганічнага рэчыва на дэнітрыфікацыю», малады кандыдат біялагічных навук Ганна Язуб-

чык вярнулася ў Мінск, поўная новых сіл і ведаў. Тут яна цалкам прысвяціла сябе навукова-даследнай рабоце ў лабараторыі мікрабіялогіі Акадэміі навук БССР.

Калісьці вялікі фізіёлаг І. П. Паўлаў назваў жыццё вучонага неадступным думаннем. Іменна такім было жыццё Ганны Андрэеўны з таго часу, калі яна ўпершыню загарэлася марай знайсці спосаб павелічэння ўраджывасці калгасных палёў. Упартая работа прыносіла плён: назапашваўся вопыт, узбагачаўся розум вучонага. Набліжаўся дзень поўнай перамогі над неўраджаем. Але раптоўна выбухнула вайна 1941 года.

Для Ганны Андрэеўны, як і для соцень тысяч іншых савецкіх людзей, вайна грывнула сапраўды неспадзявана. Яна доўга не магла паверыць, што гэта ўсур'ёз і надоўга. Усё здавалася, што гэта нейкая недарэчная выпадковасць, якая павінна скончыцца хутка і бясследна. Такім неабходным быў мір, столькі заставалася яшчэ нявырашаных мірных неадкладных пытанняў, якія рашуча не вязаліся з дымам пажарышчаў, выбухамі бомбаў, стогнамі раненых.

Але вайне не было справы да творчых планаў вучоных, архітэктараў, садаводаў. Правільней кажучы, яе для таго і зацеялі ворагі, каб сарваць

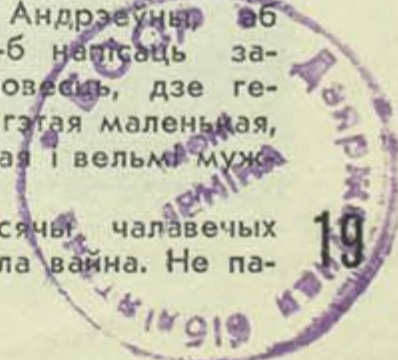
гэтыя планы, паставіць на калені іх творцаў. Канчаткова, усёй сваёй істотай Ганна Андрэеўна зразумела гэта, калі ўбачыла нямецкія самалёты, якія расстрэльвалі дзяцей, старых і жанчын на адкрытай Маскоўскай шашы. Стала ясна, што прыйшла самая жорсткая і бязлітасная з усіх войн, якія ведала калі-небудзь чалавечтва, і ў гэтай вайне яна павінна бараніць святую справу міру і прагрэсу.

Група вучоных, з якімі Ганна Андрэеўна выбіралася з гарэўшага Мінска, наткнулася на нямецкія часці, якія апынуліся ўперадзе. Схаваўшы партыйны білет, Ганна Андрэеўна вярнулася ў горад. Яна не збіралася берагчы ўласнае жыццё. Такой рысы ніколі не было ў яе характары. З першых-жа дзён пачала шукаць таварышаў-камуністаў, каб разам пачаць падпольную барацьбу з ворагам. Хутка арганізавалася група падпольшчыкаў, і Ганна Андрэеўна стала членам яе бюро. Падпольшчыкі збіралі зброю, медыкаменты, друкавалі газету. Хутка патрабавалася сталая сувязь з партызанамі. Сувязной у лясы паслалі Ганну Язубчык і яшчэ адну падпольшчыцу.

Пакуль Ганна Андрэеўна з сяброўкай выконвалі заданне, большасць падпольшчыкаў трапіла ў лапы гестапа. Стаўшы партызанкай-разведчыцай, Ганна Андрэеўна, рызыкуючы ўласным жыццём, прыносіла ў атрад каштоўныя звесткі, зброю, медыкаменты, перапраўляла з Мінска сем'і, якія апынуліся ў акупацыі. Так ёю былі перапраўлены з Мінска на партызанскі аэрадром сем'і кампазітараў Цікоцкага, Любана. Многіх мінчан яна адвела ў партызанскія лясы. Напэўна, яны з удзячнасцю ўспамінаюць партызанку Аню, якая дапамагла ім зноў знайсці радзіму і свабоду.

Частыя і дзёрзкія візіты з лесу ў Мінск прывялі, нарэшце, да таго, што Ганна Андрэеўна была расканспіравана здраднікамі. Кожную хвіліну яе маглі схопіць і выдаць гестапа. Як разведчыца, яна ўжо не магла прыносіць тую карысць, дзеля якой яе варта было адрываць ад каштоўнай навуковай дзейнасці, і ўвосень 1943 года Ганна Язубчык была адпраўлена на самалёце ў Маскву, дзе яе чакала прывычная мірная работа ў Інстытуце сельскай гаспадаркі пры Акадэміі навук БССР. Так скончыўся партызанскі перыяд жыцця Ганны Андрэеўны, аб якім хацелася-б напісаць захапляющую аповесць, дзе гераіняй была-б гэтая маленькая, вельмі скромная і вельмі мужная жанчына.

Тысячы і тысячы чалавечых жыццяў загубіла вайна. Не па-



шкадавала яна і сям'ю Ганны Андрэеўны. На яе долю прыпала гадаваць пяцых сірот, дзяцей яе брата і сястры. Усе яны выраслі дзякуючы Ганне Андрэеўне. Сяргей стаў добрым слесарам, Эдуарду спадбалася шафёрская справа, Клара канчае медыцынскі інстытут, Клава займаецца на фізмаце, а Люся—у бібліятэчным тэхнікуме. Ганна Андрэеўна гаворыць пра сваіх выхаванцаў з цеплынёй і любоўю. Здаецца, ёй ніколі ў галаву не прыходзіла думка, што ўзяць пяцых маленькіх сірот і выгадаваць з іх патрэбных Радзіме людзей—вялікі подзвіг.

Скромнасць — асноўная рыса характару Ганны Андрэеўны. Яна і ў абліччы яе, і ў манеры гаворыць. Яе жыццём не грэх было-б пахваліцца. Аднак Ганна Андрэеўна гаворыць пра самыя небяспечныя, самыя рызкоўныя і важныя свае ўчыныкі, імя якім подзвіг, з вялікай сціпласцю, часам нібы пад-

смейваючыся над сабой. Як у кожнага чулага, разумнага чалавека, у Ганны Андрэеўны вялікае пачуццё гумару, што робіць яе добрай расказчыцай.

Мара, якая прывяла простую студэнтку ў навуковую лабараторыю, ніколі не пацямнела за доўгія гады багатага падзеямі жыцця. Ганна Андрэеўна засталася нястомным вучоным-эксперыментатарам. Яна ўпарта дабіваецца станоўчага вырашэння аднойчы заданага сабе пытання.

У чым-жа яно заключаецца? Здаўна вядома, што торф, ужыты ў якасці ўгнаення, не дае значнага эфекту. Перад вучонымі паўстала задача — ва што-б там ні стала павысіць эфектыўнасць торфу як угнаення. Ганна Андрэеўна са сваімі таварышамі па навукавай рабоце пачала вывучаць прыёмы актывізацыі мікраарганізмаў, пры якіх у торфе ўтвараюцца добра засваяльныя раслінамі

пажыўныя рэчывы. Аказалася, што эфектыўнасць торфу значна павышаецца, калі ўжываць яго разам з лубінам. З аднаго боку, хутчэй раскладаецца торф, а з другога — запавольваецца раскладанне лубіну. Значыць, расліны могуць паўней засвойваць пажыўныя рэчывы. Другім вывадам было тое, што пры ўжыванні торфу разам з калійнымі і фосфарнымі ўгнаеннямі значна павышаецца актыўнасць мікраарганізмаў, якія раскладаюць торф. Так, у выніку ўпартай і няспынай работы думкі запаўнялася скарбніца навуковых адкрыццяў, усё менш і менш белых плям заставалася на карце лабараторных даследаванняў.

Плады шматгадовых назіранняў і даследаў Ганна Андрэеўна сабрала ў доктарскай дысертацыі на тэму «Мікрафлора глебаў Палескай нізіны БССР і шляхі яе актывізацыі», абарона якой павінна адбыцца ў бліжэйшыя месяцы.

Яшчэ не высахла чарніла гэтай працы, а дапытлівы розум вучонага ўжо ставіць сабе новую задачу: як дабіцца эфектыўнага выкарыстання бактэрыяльных угнаенняў на палях Беларусі. Зноў пошукі, здагадкі, доследы. Вечная і пакутліва-радасная работа думкі, якая рана ці позна прыходзіць да новай перамогі над капрызнай глебай беларускіх палёў.

Сорак год мінула з таго часу, як вясковай дзяўчынцы даводзілася трапаць у лапцях па восем кілометраў у дзень, каб чаму-небудзь навучыцца. І за гэтыя сорак год з упартай дзяўчынкі, якая аднойчы, у кастрычніку 1917 года, прачнула-ся гаспадыняй краіны, вырас дэпутат горсавета, двойчы ордэнаносец і таленавіты вучоны-глебазнаўца. Збыліся прарочыя словы пролетарскага гімна: хто быў нічым, той стаў усім у нашай краіне.

Некалькі параўнанняў

Толькі ва ўмовах савецкага ладу магчымы бурны рост навукавай і тэхнічнай думкі. Нядаўна ТАСС паведаміла аб паспяховым выпрабаванні міжконтынентальнай балістычнай ракеты. Гэтае паведамленне ўзрушыла ўвесь свет. Амерыканскі друк заявіў: «Савецкі Саюз вырваўся ўперад».

Да рэвалюцыі адукацыя была манаполіяй маёмасных класаў. Зараз у нас створа-

ны ўсе ўмовы для навучання грамадзян у вышэйшых і сярэдніх навучальных установах. У нашай краіне вучыцца больш 50 мільёнаў савецкіх людзей. У тэхнікумах і вышэйшых навучальных установах у 1913 годзе вучылася 182 тысячы чалавек, а зараз у нас звыш 4 мільёнаў студэнтаў.

Спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй выпушчана ў 21 раз больш у параўнанні з

дарэвалюцыйным перыядам. Такіх тэмпаў падрыхтоўкі кадраў не ведае ні адна капіталістычная краіна.

У 24 ВУ нашай рэспублікі (да рэвалюцыі не было ніводнай) рыхтуюцца нацыянальныя кадры інжынераў, урачоў, педагогаў. У ВУ вучыцца больш 50 тысяч студэнтаў. У нас працуе Беларуская Акадэмія навук з шматлікімі даследчымі інстытутамі, створана і разгарнула сваю дзейнасць Беларуская акадэмія сельскагаспадарчых навук.

Зараз у адным толькі Ба-

рысаве больш тэхнічнай інтэлігенцыі, чым яе было ва ўсёй дарэвалюцыйнай Беларусі. 40 год назад на Беларусі было літаральна некалькі дзесяткаў інжынераў, а зараз у прамысловай і сельскагаспадарчай вытворчасці занята амаль 200 тысяч спецыялістаў з вышэйшай і сярэдняй адукацыяй.

У рэспубліцы шмат тэатраў, палацаў культуры, клубаў. У нас выдаецца 213 газет і 15 часопісаў, тыраж якіх дасягае 2 мільёнаў экзэмпляраў.



Мінск. Будынак Акадэміі навук БССР.

Кастрычнік— дзецям



Алена ВАСІЛЕВІЧ

Вось яна — наша дзетвара! Добра яны адпачылі летам на беразе поўнаводнай рэчкі!

ЗДАЛЕКАГА мінулага выплывае бясконцы, нібы зрэбная нітка, нудны асенні вечар. Цёмныя шыбы ныюць ад халоднага дажджу і ветру. Па-воўчу завывае ў коміне вецер.

На падлогу не ступіць босай нагой — так нахаладалі гнілыя палавіцы. Толькі і радасці, што печ. Тут заўсёды цёпла і ўтульна. І занятак тут, бадай што, усю зіму і восень аднолькавы. Маці або прадзе кудзелю або дзярэ курынае пер'е. На пасаг дачцэ, як жартуе яна з мяне. «Пасаг» мяне яшчэ мала абыходзіць, але драць пер'е і я ўмею і памагаю мацеры, аж пакуль пальцы не знямеюць ці пакуль не зморыць сон.

Маці часта хварэе, і ёй цяжка гаварыць. А мне цяжка маўчаць:

- Раскажы што-небудзь.
- Мы-ж з табой, дачушка, ужо ўсё перагаварылі.
- Не, не ўсё... А калі не хочаш раскажыць — паспявай.
- І песні мы ўжо ўсе пераспявалі...
- Няхай сабе. А ты — тыя самыя.

Мацеры не хочацца спяваць. Яна дакарае мяне, што ад мяне не адчэпішся. І сапраўды не адчэпішся...

- Ну, якую-ж табе?
- Тую, мама, што хлопчыка цар забіў...

Маці ведае, чаго я ад яе патрабую. Яна доўга яшчэ маўчыць, а потым адкашліваецца і ціха, як ціха спявае верацянно ў яе худых пальцах, пачынае спяваць мне песню. Пра тое, як «от павших твердынь Порт-Артура, с кровавых маньчжурских полей» варочаўся да сваёй сям'і калека-салдат...

У песні мне незразумела добрая палова слоў, але я і не дабіваюся іх сэнсу. Ясна галоўнае: маці няшчаснага салдата засечана казацкай нагайкай, яго маладая жонка таксама «на смерць зарублена шашкой», брат яго забіты сваім-жа афіцэрам за тое, што ўступіўся за праўду...

Нарэшце, канчаткова прыбіты горам, салдат з песні пытаўся:

«Где сын мой? Где маленький мальчик?
Где сын мой?.. — Мужайся, солдат,
Твой сын в Александровском парке
Был с дерева пулею снят...»

- За што? — аднолькава хвалявала і выклікала шчырыя слёзы кожны раз адно і тое-ж пытанне.
- За тое, што людзі пайшлі прасіць у цара хлеба...
- Гэта было яшчэ менш зразумела.
- А што цару за гэта зрабілі?
- Цара, дзеткі, скінулі.
- Як гэта «скінулі»?
- Ды вось так: тыя людзі, што хадзілі некалі і прасілі ў цара хлеба — узялі потым і скінулі яго...

Далей гэтага матчыны тлумачэнні не ішлі. Аднак яны прыносілі поўнае задавальненне:

Ага, так і трэба гэтаму забойцу-цару! Вось сядзеў ён на

нейкай высокай скрынцы, а яго ўзялі і сапхнулі, скінулі к чорту з гэтай скрынкі...

Так, па-свойму, тлумачыла мне некалі маці і так успрыямала я тыя вялікія рэвалюцыйныя падзеі, якія перавярнулі свет.

Падзеі, якія адчынілі дзверы і вывелі на шырокую светлую дарогу мільёны тых, чыё маленства не ведала нічога іншага, як самотны спеў матчынага верацяна, прамёрзлую хату і адзінае выратаванне ў гэтай хаце — печ...

Хто не памятае чэхаўскага небараку Ваньку Жукава? Як жывы, на ўсё жыццё ўвайшоў у наша сэрца гэты «дзевяцігадовы хлопчык, аддадзены ў навук да шаўца Аляхіна».

«Аддадзены ў навук»... Сэрца абліваецца крывёю, калі ўспамінаеш пра гэту навук.

«А ўчора мне была вывалачка. Гаспадар вывалак мяне за валоссе на двор і адлупцаваў шпандырам за тое, што я калыхаў іхняе дзіцяне ў калысцы і незнарок заснуў... Мілы дзядуля, зрабі божацкую ласку, забяры мяне адгэтуль, а то памру»...

Гэтакую-ж крыўду за лёс маленькага чалавека выклікалі і карціны дарэвалюцыйных мастакоў. Хто хоць раз сустрэўся з поўнымі бязмоўнага трагізму карцінамі-эпавесцямі Багданава-Бельскага («Каля парога школы»), В. Перова («Тройка»), В. Макоўскага («Спатканне»), той на ўсё жыццё захаваў у сэрцы непакой і боль за лёс «униженных и оскорбленных»...

...І вось мінула сорак год з таго часу, як прайшоў па свеце Кастрычнік, як гаспадарамі свайго лёсу сталі тыя, хто некалі «хлеба ў багатых прасіў і маліў»...

Якім-жа стала жыццё дзяцей краіны Саветаў?

Не трэба далёка хадзіць за прыкладамі.

...Першай у нашым доме прачынаецца і паказваецца на дварэ тая «працоўная» частка дзяцінага насельніцтва, якое мае справу з першай зменай школы і дзіцячым сада.

Мільгаюць белыя каўнерыкі, стракаццяць стужкі ў косах, ранішнім полымейкам успалыхваюць піонерскія гальштукі.

Услед ім нясецца заклапочаны матчын наказ:

- Маша, асцярожна пераходзь вуліцу...
- Славік, не затрымлівайся нідзе пасля заняткаў...

Маці праводзяць дзяцей да варот двара. На вуліцы дзеці ўліваюцца ў сваю ранішняю вучнёўскую ручайну. Зліўшыся з ёю, яны нібы раствараюцца ў гаманкім патоку...

Гэта школьнікі.

А вось, трымаючыся за матчыну руку, падскоквае на адной ножцы «дзіцячы сад».

«А чаму?» На гэтыя бясконцыя яго «а чаму?» маці не паспявае адкажыць — столькі іх назапашана ў сына.

- А чаму сонейка чырвонае?
- А чаму лісцікі на дрэвах пажоўклі?

— А чаму шпакі ў нашай шпакоўні больш не спяваюць?

На парозе дзіцячага сада ўсе «а чаму?» вычэрпваюцца. Хлопчык старанна выцірае чаравікі і, развітаўшыся з мамай, ідзе ў групу.

«Група» — той зусім другі, чароўны свет цацак, гульняў і дзівосных казак, якія так умее расказваць выхавальніца Людміла Іванаўна. У гэтым «свеце» можна быць цэлы дзень, аж пакуль не вернецца з працы мама...

... Кожны дзень, абы толькі прагудзеў званок на гадзіну дня, шырока расчыняюцца дзверы нашага ўмяшчальнага Дома друку. І хваля заборнага люду са смехам і гоманам выліваецца на вуліцу. Гэта спяшаюцца на абыд у сталую юныя рамеснікі-паліграфісты — будучыя друкары, сейбіты «разумнага, добрага, вечнага»...

Спытайце іх: чые яны дзеці і адкуль з'явіліся ў гэтым велізарным сталічным доме?

Не дзівіцеся, калі вы стрэнеце сярод іх хлопчука з прозвішчам Іван Жукаў... Усё магчыма. Магчыма, гэта будзе ўнук маленькага чэхавскага шаўца, ці таго бедака ў лапцях і латанай сярмязе, які некалі з такой зайздасцю пазіраў у прыадчыненыя дзверы школы...

Не так даўно зусім выпадкова, мне трапілася стрэцца з выкладчыкам адной з мінскіх школ ФЗН, дзе мне даводзілася бываць год пяць назад. Некаторыя прозвішчы яшчэ не забыліся, і я пачала распытваць, дзе цяпер той працуе, дзе другая...

Ого, куды толькі не заляцелі мае некалішнія знаёмы! Адзін працаваў слесарам і паспеў праславіцца ўжо недзе аж на Амуры. І тут, у Мінску, у школе ФЗН яго настаўнікі і малодшыя сябры-выхаванцы ганарацца яго славай.

Другі, хоць і не меў вышэйшай тэхнічнай асветы, выконваў абавязкі інжынера і на радасць сябрам добра спраўляўся з гэтымі абавязкамі.

Трэці, найбольш здольны да вучобы, працаваў і завочна вучыўся ў інстытуце на інжынера.

Гэта хлопчыкі... «Пацаны», як некалі ў цэху звалі іх сталыя выхаванцы-майстры.

Вядомымі сталі і дзяўчынкі. Яны, як расказваў Уладзімір Антонавіч, пераважна «аселі» ў Беларусі. Праўда, некаторыя ўжо замуж павыходзілі (гэта дзяўчаткі, якія пяць год назад бегалі ў кароткіх форменных сукенках!) і дзяцей ужо маюць.



Хлопчык не дзеля спектакля апрануўся ў ваенную форму. Паўлік Канапацкі разам з партызанамі атрада імя Сталіна, які дзейнічаў на Піншчыне, дзяліў іх суровыя баявыя будні. Калі трэба было, ён хадзіў у разведку і вёў як ён стаяў на пасту.



— Ну складзі вось на лічальніках 20 і 10,— гаворыць Аркаша Васільеў Свец Паўлавай. Яны вучні 1 класа Мінскай школы № 13.

Фото В. Вяхоткі.

Але работу не пакідалі. Як і «хлопчыкі», некаторыя працягваюць вучыцца: хто на вячэрнім, хто — завочна.

... Вялікі Кастрычнік не шукаў і не вылучаў «асаблівых» і «незвычайных» — таму сёння мне знарок не хочацца называць прозвішчаў тых, пра каго я пішу.

Кастрычнік адчыніў дарогу ўсім, «хто быў нічым», усім, чые бацькі заваёўвалі яго коштам уласных жыццяў, а потым, у гады Вялікай Айчыннай вайны, гэтак-жа грудзьмі і ўласнай крывёй адстойвалі гэтыя заваёвы.

... Вайна пакінула многа сірот. І хто ведае, які-б лёс стрэў іх, не даводзіся жыць ім пры савецкай уладзе.

Мне не раз даводзілася бываць у нашых дзіцячых дамах і шчыра радавацца таму цяплу і сардэчным клопам, якімі акружаны там выхаванцы...

Гэтакім-жа клопам акружаны і нашы першыя ластаўкі — школы-інтэрнаты. Ім яшчэ ўсяго па год. І дасягненні іх і памылкі таксама яшчэ ўсяго толькі «гадавога ўзросту»... Аднак галоўнае, што кідаецца тут у вочы, — гэта матчыны клопат Радзімы, які прадбачыць усё, што датычыць нашых дзяцей.

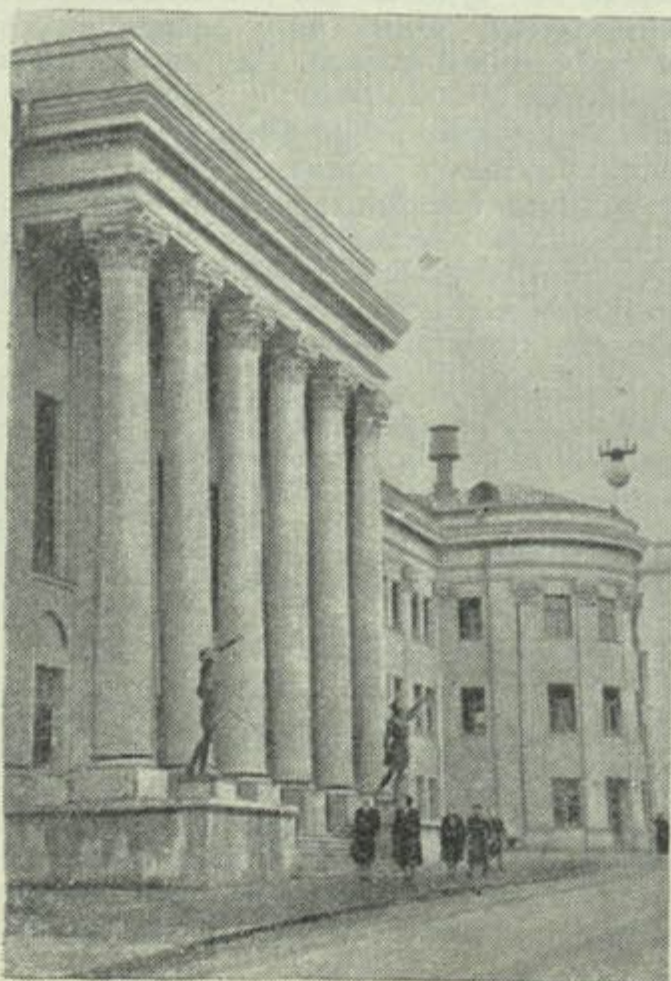
Лепшыя пляцы, лепшыя будынкі, лепшыя выхаванцы — усё гэта дзецям тых, чые бацькі, дзяды і прадзеды вякамі былі «нічым»...

Пабывайце ў Замчышчы — гэта зусім недалёка ад Мінска. Там у зеляніне прысад хаваецца вучэбны корпус і спальні. Тут-жа ўзводзіцца новы, больш удасканалены будынак, прызначаны для заняткаў.

Новаселле мяркуецца святкаваць пад Новы год. Не цяжка ўявіць, колькі тут будзе дзіцячых песень і смеху. Магчыма, мы ўбачым, як блісне на вачах якой-небудзь усхваляванай маці і поўная сардэчнай падзякі слязінка.

Слёзы радасці — лёгкія слёзы.

... У заключэнне хочацца сказаць: калі мы любім і шкадуем наша жыццё і нашых дзяцей, усе мы павінны, як зрэнку вока, берагчы заваёвы Вялікага Кастрычніка.



Гэты будынак — «чарадзейны палац»: шмат казак, аповесцей раскрываецца ў ім для дзяцей. Тут знаходзіцца Тэатр юнага глядача (здымак злева). Колькі радасці атрымліваюць дзеці, накіроўваючыся ў «далёкае» падарожжа па чыгунцы. Дзіцячая чыгунка ў Мінску — багаты падарунак Радзімы.





Вялікі і добры сад пасадзілі юннаты Дзержынскай школы Мінскай вобласці на сваім прышкольным участку. Вось яны — юныя садаводы — разам з настаўніцай аглядаюць прышчэпленыя яблыні.

Фото В. Вяхоткі.

Некалькі параўнанняў

Мір! На якой-бы мове ні вымаўлялася гэтае слова — яно зразумелае і дарагое ўсім. Бадай, неаддзельна ад яго і радаснае слова — дзеці! Няма на зямлі народа, які не звязваў-бы свае лепшыя мары і надзеі з падрастаючым пакаленнем. Дзеці-ж прыйдуць нам на змену.

Прыпомнім вядомую карціну В. Перова «Тройка». У ёй мастак паказаў жыццё дзяцей у царскай Расіі. Трое знясіленых малышоў, з якіх старэйшаму не больш 12, а меншаму няма і 8 год, запрагліся ў сані замест каня. Нельга без хвалявання глядзець на іх напружаныя твары. Ім-бы ў школу хадзіць, радавацца жыццём, а яны за кавалак хлеба выконваюць катаржную працу...

А колькі ў Расіі было такіх вадавозаў! Яны не ведалі дзяцінства, не маглі вучыцца, гінулі ад непасільнай працы і хваробы.

У царскі час на Беларусі было толькі 4 176 школ. Вышэйшых навучальных устаноў не было зусім. У школах навучалася 266 тысяч вучняў, у тым ліку 247 тысяч у пачатковых школах. Непісьменных налічвалася 82%.

Маладая рабоча-сялянская ўлада важнейшым дзяржаўным пытаннем лічыла клопаты аб маці і дзіцяці. З прыходам савецкай улады былі створаны дамы для выхавання дзяцей-сірот, тысячы школ адчынілі перад дзетвай свае дзверы.

І ў нашай рэспубліцы народная адукацыя ўзнялася на небывалую вышыню. За 24 гады Беларусь стала рэспублікай сучаснай пісьменнасці.

Мінула 40 год. Зараз у

нас працуе больш 11 тысяч школ, а к канцу пяцігодкі іх будзе амаль 13 тысяч. У іх навучаецца больш мільёна дзяцей.

Савецкая ўлада падзяляе з маці клопаты аб здароўі дзяцей. У кожным раёне, горадзе, рэспубліцы ёсць дзіцячыя кансультацыі, малочныя кухні, бальніцы.

У рэспубліцы шырокае развіццё атрымала народная ахова здароўя. У мінулым годзе ў нас працавала 867 бальніц на 42 517 ложкаў, у тым ліку ў вёсках 538 участковых бальніц на 9770 ложкаў (з іх 4911 радзільных). Натуральны прырост насельніцтва за 1955 год у нас быў вышэй, чым у Англіі, у Францыі і ЗША.

У нашай краіне дзеці акружаны выключнай любоўю і клопатамі. Для іх створана шырокая сетка дашкольных устаноў. Толькі ў Беларускай рэспубліцы, дзе да рэвалюцыі не было ніводнай дашкольнай установы, працуе 556 дзіцячых садоў, шмат ясляў, дзе выхоўваецца больш 48 тысяч дзяцей.

Дзяржава клапаціцца, каб дзеці раслі здаровымі, моцнымі. У іх распараджэнні лепшыя здарўніцы і палацы. Нашай дзетвай добра знаёмы ўсесаюзны піонерскі лагер «Артэк» на поўднёвым узбярэжжы Чорнага мора. Кожнае лета ў маляўнічых кутках нашай Радзімы адкрываюцца піонерскія лагеры. Толькі ў Беларускай ССР працуюць 22 дзіцячыя санаторыі, дзе штогод адпачываюць па 6—7 тысяч дзяцей. Больш 150 тысяч школьнікаў праводзяць свае канікулы ў піонерскіх лагерах, у захапляючых турыстычных паходах.

АДНОЙЧЫ...

... На камзоле Ламаносава прадрабілі локці. Сустрэўшы яго, прыдворны фронт з'едліва заўважыў з гэтага поваду:

— Вучонасць выглядае адтуль.

— Не, — адказаў Ламаносаў, — гэта глупства заглядвае туды!



... Калі было пахаванне Крылова, нейкі чыноўнік спытаў:

— Каго гэта хаваюць?

— Міністра народнай асветы, — адказалі яму.

— Як! Хіба граф Увараў памёр?

— Гэта не Увараў, а Іван Андрэевіч Крылоў.

— Але-ж Крылоў байкапісец, а міністр — Увараў.

— Гэта іх блытаюць. Сапраўдным міністрам асветы быў Крылоў. Увараў-жа пісаў байкі аб асвеце ў Расіі.

... Адзін пецярбургскі багач — «аматар мастацтваў», запрашаючы на шклянку чаю славутага скрыпача Веняўскага, як-бы між іншым сказаў:

— Дарэчы, захапіце з сабой і скрыпку.

— Дзякую вам ад імя маёй скрыпкі, — адказаў музыкант, — але яна чаю не п'е.



ЖАНІХІ І РЭКОРДЫ

Алімпійская чэмпіёнка ў плаванні на 400 метраў Лорэн Крэп не раз паказвала рэкордныя вынікі. У кастрычніку 1956 года яна на працягу 6 дзён устанавіла 6 сусветных рэкордаў у плаванні вольным стылем. За гэты-ж час Крэп атрымала 6 прапаноў выйсці замуж.

Цікава, што больш да спадо-бы жаніхам — дзяўчына ці рэкорды!



ПАДУМАЙЦЕ—АДКАЖЫЦЕ

1. Дачка майго бацькі, а мне не сястра. Хто гэта?
2. У трох капітанаў быў брат Андрэй, а ў Андрэя братоў не было. Як гэта магло здарыцца!
3. На якое пытанне ніколі нельга даць сцвярдзальны праўдзівы адказ?
4. Ці будзе ў гэтым стагоддзі такі год, які не зменіцца, калі яго, напісаўшы лічбамі, перавярнуць «дагары нагамі»?
5. Што было «заўтра», а будзе «ўчора»?
6. У каго вусы даўжэйшыя за ногі?
7. Што можна бачыць з заплюшчанымі вачыма?



Святочна сервіраваны стол.

Святочны стол

У перадсвяточныя дні ў гаспадынь шмат прыемных клопатаў: кожнай хочацца прыгатаваць смачнейшыя стравы, паказаць сваё кулінарнае майстэрства; накрыць стол для званага абеду або вячэры так, каб выглядала і прыгожа і апетытна. Важна не толькі падабраць стравы, але і прадумаць паслядоўнасць, у якой падаваць іх гасцям.

На званай вячэры перш-наперш падаюць халодныя рыбныя закускі: селядзец, рыбу ў марынадзе, заліўную рыбу з гарнірамі (дробна нарэзаных агуркі, гарошак, буракі, карэнне). Гэтыя смачныя і лёгкія стравы, паданыя з воцатам і хрэнам, служаць добрай закускай да гарэлкі і він.



Шпроты ў масле з лімонам.

З мясных халодных закусак добра падаць на стол мясную салату, язык з гарошкам, смажаную цяляціну. Але, бадай, самымі любімымі рускімі стравамі з'яўляюцца студзень і заліўное парася, упрыгожанае жэле з булёну, у якім яно варылася. Да іх падаецца хрэн са смятанай. Гэтыя стравы з'яўляюцца таксама вельмі добрай закускай.

Вядома, на стала павінна быць масла. Пажадана мець ікру, кансервы—шпроты, сардыны. Прыемнай закускай, служаць вострыя стравы, якія ўзбуджаюць апетыт: марынаваныя грыбкі, салёныя агуркі, квашаная капуста, мочаныя антонаўскія яблыкі.

Пасля халодных закусак

падаюцца лёгкія гарачыя стравы: пячонка ў смятане, смажаны гусь, качка або іншая птушка.



Асарці мясное, гарніраванае з залёным гарошкам, свежымі агуркамі, морквай.

Стол трэба пакрыць белым абрусам. Добра паставіць у цэнтры вазу з жывымі кветкамі. Абапал кветак—два невялікія блюда аднолькавай велічыні з салатай, справа і злева ад іх—два прадаўгаватыя блюда сярэдняй велічыні са смажанай. Побач з імі, па цэнтру стала, ставяць доўгія блюда з рыбай, парасём. Паміж імі расставяюць бутэлькі з віном і графіны з гарэлкай. Хлеб трэба пакласці на талеркі, пакрытыя сурвэткамі. Нарэзаць яго тонкімі лустачкамі і пакласці ў кружок па краі талеркі так, каб адна лустачка прыкрывала край другой. Першы рад з чорнага хлеба, другі з белага, у сярэдзіне-ж стаячы круг лустачак з чорнага хлеба. У залежнасці ад колькасці гасцей падаваць дзве-тры талеркі з хлебам.

Вакол талерак з хлебам можна паставіць поўмесяцам невялікія талерачкі з тоненькімі лустачкамі цяляціны, вяндрліны, селядца, сыра, агуркоў, размяшчаючы іх сіметрычна. Напрыклад, па сярэдзіне сыр, таму што ён святлей іншых лустачак; з аднаго боку—вяндрліну, з другога—цяляціну або першую талерачку з ялавичнай, затым з сырам,

потым з вяндрлінай, з цяляцінай і г. д.

У чатырох месцах стала ставяцца соуснікі з подліўкай да закусак. Добра паставіць маленькія сальнічкі (адну на дзве асобы). Калі на стол падаюцца катлеты, іх трэба пакласці на блюда наўскасяк або старчма, або адну каля другой; з аднаго боку гарніраваць зялёным гарошкам, з другога—бульбай. Можна вельмі прыгожа аформіць блюда зелянінай пятрушкі, сечаным яйкам, лустачкамі лімона, морквы, нарэзанай у выглядзе зорачак, агуркамі.

У залежнасці ад колькасці гасцей вакол па краі стала расставяюцца мелкія сталовыя талеркі. На іх—закусачныя, а злева ад іх—для піражкоў. З правага боку талеркі кладуцца нож (вострым лязом у бок талеркі) і лыжка (калі падаецца суп), а з левага—відэлец. Лыжкі і відэльцы павінны ляжаць увагнутым бокам уверх.

Сурвэткі, складзеныя трохвугольнікам, трэба пакласці на закусачную талерку.

Чаркі для моцных напіткаў, бакалы для віна і фужэры для безалкагольных напіткаў ставяць перад прыборам.

Гаспадыня не павінна забываць, што разносіць яду, ужо раскладзеную на талеркі, трэба з правага боку, а калі яда падаецца на блюде і госьць павінен сам пакласці яе сабе на талерку, падавайце яе госьцю з левага боку.

Вячэра канчаецца чаем або кавай. На стала—салодкія віны, фрукты, пячэнне, салодкі пірог, цукеркі.

Ніжэй даюцца рэцэпты некаторых страў, якія рэкамендуецца для святочнага стала.

РЫБА ПАД МАРЫНАДАМ

Прыгатаваць пад марынадам можна любую рыбу: асятрыну, судака, шчупака, навагу, корушку. Рыбу ачысціць, прамыць, пасаліць, пасыпаць перцам, абкачаць у муцэ, падсмажыць на алеі і астудзіць.

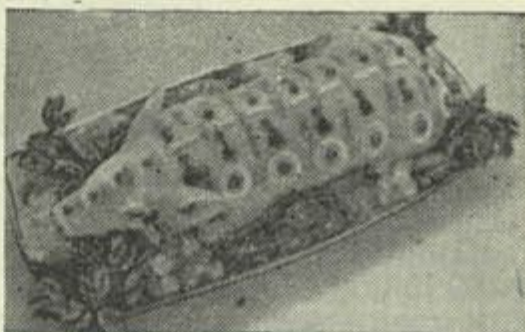
Для прыгатавання марынаду ўзяць 2—3 морквы, 1 пятрушку, 2—3 цыбуліны, нарэзаць іх тонкімі лустачкамі або саломкай, скласці ў каструлю, даць 3—4 лыжкі алею і злёжку падсмажыць (на працягу 10—15 хвілін). Затым даць у каструлю шклянку таматнага пюрэ і прыпраў—лаўровы ліст, перац, 3—5 штук гваздзікі, кавалачак карыцы, накрыць і тушыць 15—20 хвілін. Пасля ўліць у каструлю 1/2 шклянкі нямоцнага воцату, 1—1 1/2 шклянкі булёну або вады, пракіпаціць, заправіць соллю, цукрам і астудзіць.

Падаваць рыбу пад марынадам трэба ў салатніцы або ў глыбокім блюдзе.

ПАШТЭТ

Прапусціць праз мясарубку поўкілограма маладога мяса, дзве сардэлькі або сасіскі. Дадаць у фарш 100 грамаў сметанковага або тапленнага масла, тры крутыя яйкі, чайную лыжку лімоннага соку, крыху солі і чорнага перцу. Усё перамяшаць і дадаць збіты бялок з трох яек. Атрыманую масу пакласці ў форму і варыць гадзіну на пары.

На стол паштэт падаецца ў халодным выглядзе з гарчыцай, кіслай капустай або іншай прыправай.



ПАРАСЯ ЗАЛІЎНОЕ

Рассечанае парася пакласці ў каструлю, заліць халоднай вадой, пасаліць, дадаць ачышчанае карэнне і цыбулю і, накрывшы каструлю, паставіць варыць. Парася можна зварыць і ў цэлым выглядзе. Дзеля гэтага пазванковую косць ля шыі трэба рассячы з сярэдзіны да мякаці.

Варыць на слабым агні 40—50 хвілін. Гатовае парася пакласці на блюда, пакрыць вільготнай сурвэткай і астудзіць.

У булён, атрыманы пры варцы парасяці, дадаць перац, лаўровы ліст, гваздзіку і даць закіпець; пасля пакласці жэлацін, загадзя замочаны ў халоднай вадзе, і, размешваючы, закіпаціць, а затым працадзіць булён.

Астуджанае парася рассячы на парцыённыя кавалкі і пакласці на блюда так, каб паміж імі засталіся прамежкі ў 1/2 см; кавалкі парасяці ўпрыгожыць поўкружкамі варанага яйка, галінкамі зялёнай пятрушкі, кружочкамі варанай морквы або лустачкамі лімона і заліць жэле.

Асобна падаць соус—хрэн са смятанай, хрэн з воцатам.

На адно парася (2—2 1/2 кілограма) — 30 грамаў жэлаціну, па адной моркве, пятрушцы і галоўцы цыбулі.

САЛОДКІ ПІРОГ З ДРАЖДЖАВОГА ЦЕСТА

Салодкі пірог робяць з начынкай з павідла, джэму, варэння або яблык.

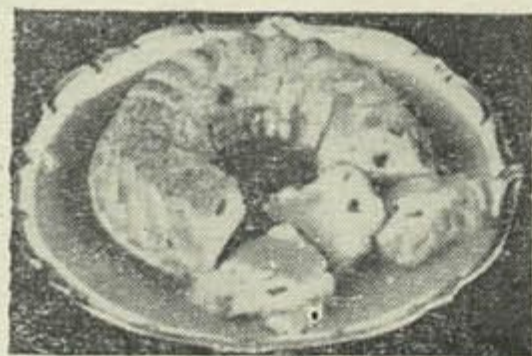
Для прыгатавання цеста на

1 кілограм мукі звычайна бярэцца 30—40 грамаў дрожджаў, 2 шклянкі вады або малага, 2—4 сталовыя лыжкі тлушчу, 2—3 яйкі, 1 сталовая лыжка цукру і 1 чайная лыжка солі.

Цеста павінна быць вымешана да гладкасці, не прыліпаць да рук і лёгка адставаць ад сценак пасуды. Пасля вымешвання цеста ставіцца для броджэння ў цёплае месца на 1½—2 гадзіны.

Гатовае цеста раскатаць слоём, прыкладна, ½ сантыметра, пакласці на бляху або круглую патэльню, абрэзаць лішніе цеста, начыніць і загнуць краі на 1½—4 сантыметры. З рэштак цеста нарэзаць вузкія палосы і паверх начыніць зрабіць рашотку. Палоску цеста прымацаваць да краёў пірага яйкам, затым паставіць пірог у цёплае месца, каб ён падняўся. Калі пірог падыецца, змазаць верх збітым яйкам і паставіць у гарачую духоўку на 20—30 хвілін.

Гатовы пірог асцярожна зняць з бляхі, пакласці на паперу, абсыпаць зверху цукровай пудрай, змешанай з ванілінам, нарэзаць, пакласці на блюда і падаць.

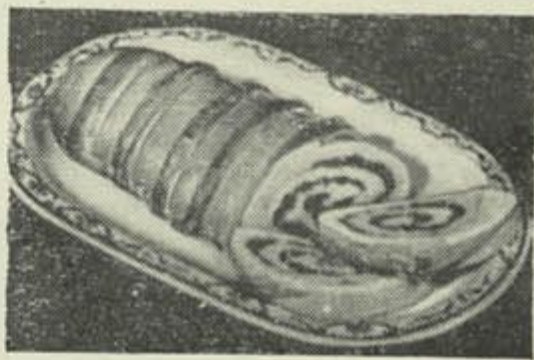


КЕКС ДРОЖДЖАВЫ

Разводзяць дрожджы ў цёплай вадзе, кладуць 1 шклянку мукі, замешваюць апарнае цеста, ставяць яго ў цёплае месца для броджэння на 2—3 гадзіны. Асобна расціраюць масла з цукрам, паступова кладуць яйкі і збіваюць. Затым кладуць астатнія прадукты, муку і падрыхтаваную апару. Усё гэта прамешваюць і пакідаюць на гадзіну для падымання. Цеста фармуюць у выглядзе шара, укладваюць у круглую форму, змазаную тлушчам, і ставяць для расстойкі, каб аб'ём цеста павялічыўся ўдвая. Кекс змазва-

юць зверху яйкам, пасыпаюць дробна рубленымі арэхамі і выпякаюць у духоўцы або ў печы з тэмпературай 200°. Час выпечкі—35—40 хвілін. Гатовы кекс можна пасыпаць цукровай пудрай.

Мукі—500 г, дрожджаў—20 г, вады—½ шклянкі, цукровага пяску—100 г, масла сметанковага—100 г, яек—3 шт., солі—адну поўную чайную лыжку, разынак або карычкі—75 г, ваніліну—1 парашок, арэхаў або міндалю ачышчанага—15 г, цукровай пудры—15 г.



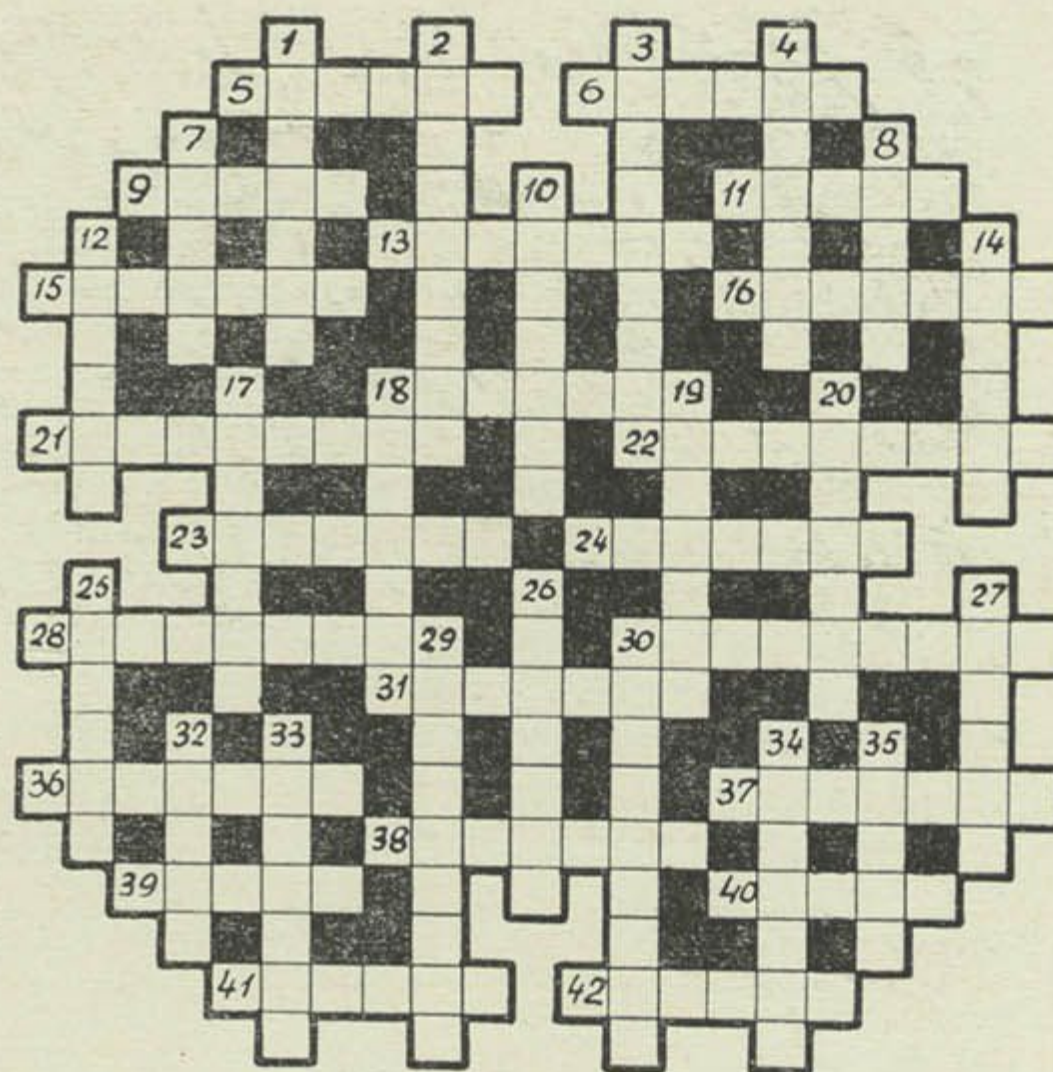
БІСКВИТНЫ РУЛЕТ З ЯБЛЫЧНЫМ ПЮРЭ

Цукар і яйкі змешваюць і награвваюць, увесь час узбіваючы венчыкам, да тэмпературы 50—60°. Калі маса зробіцца густой і пышнай, яе здымаюць з пліты і, збіваючы, астуджаюць да тэмпературы 18—20°, акуратна змешваюць з мукой.

Бісквіт выпякаюць на блясе, пракладзенай прамасленай паперай, на якую выкладваюць цеста, раўняюць і ставяць у духоўку з тэмпературай 200°. Час выпечкі—25—30 хвілін.

Яблыкі пякуць у духоўцы або, разрэзаўшы на часткі, кладуць у каструлю, дадаюць 2—3 лыжкі вады, закрываюць накрывкай і вараць. Звараныя яблыкі праціраюць, у атрыманае пюрэ кладуць цукар і вараць да атрымання густага пюрэ ў выглядзе мармеладу. Спечаны бісквіт здымаюць з бляхі, выцягваюць паперу, прамешваюць падрыхтаваным пюрэ і, гарачы, згортваюць рулетам. Зверху пасыпаюць цукровай пудрай, рулет ахалоджваюць і нарэзаюць на кавалкі.

Мукі—250 г, цукровага пяску—250 г, яек—10 шт., яблык—400 г, цукру для яблык—150 г.



К Р А С В О Р Д

Склаў А. ПАЛТАРЖЫЦКІ

Па гарызанталі: 5. Рэдкасць. 6. Асабліваць вымаўлення. 9. Опера Р. Леанкавала. 11. Сігнальнае прыстасаванне на раце. 13. Музей у Ленінградзе. 15. Горад у Еўрапейскай частцы СССР. 16. Вытворчая група. 18. Народнае паданне. 21. Паслядоўнік перадавых поглядаў у біялогіі. 22. Група астравоў. 23. Французская прагрэсіўная газета. 24. Горны ланцуг у Еўропе. 28. Совецкі кампазітар. 30. Будова. 31. Рабочы, які карыстаецца перадавымі метадамі. 36. Сукупнасць фізічных практыкаванняў. 37. Палявая кветка. 38. Аласобленая групіроўка ўнутры партыі. 39. Кавалак тканіны. 40. Сталіца адной з краін Азіі. 41. Вытворчы або спартыўны адзел. 42. Фаза развіцця.

Па вертыкалі: 1. Узроставы перыяд. 2. Выхаванец адной з навучальных устаноў. 3. Украінскі паэт XVIII стагоддзя. 4. Пушны звер. 7. Жывёльны свет. 8. Прадстаўнік адной з народна-дэмакратычных краін. 10. Вучэнне аб умовах захавання здароўя. 12. Спецыяліст па вырабу каштоўнасцей. 14. Совецкі штангіст. 17. Афіцыйны дакумент. 18. Рускі мастак-пейзажыст. 19. Сукупнасць музычных інструментаў. 20. Грыбы. 25. Група, катэгорыя. 26. Адзел механікі. 27. Прыпынак у паходзе. 29. Рабочы друкарні. 30. Адзінка лінейнай меры. 32. Герой адной з казак Пушкіна. 33. Машина для земляных работ. 34. Сябра, прыяцель. 35. Птушка—сімвал міру.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 9.

Па гарызанталі: 2. Марат. 4. Атам. 6. Барс. 8. Разін. 9. Крым. 11. Марс. 13. Нота. 14. Кран. 15. Рэпін. 17. Артэк. 19. Невад. 20. Паста. 21. Эпас. 22. Сочы. 23. Рогат. 25. Стэла. 28. Ралан. 31. Анггар. 32. Рыга. 33. Трум. 35. «Амок». 36. Сіла. 37. Казка. 39. Амур. 40. Арба. 42. Карта.

Па вертыкалі: 1. Прыз. 2. Макар. 3. Туман. 4. Акын. 5. Мараж. 6. Бірка. 7. Стан. 9. Клін. 10. Мора. 11. Маса. 12. Сера. 15. Рупар. 16. Нерон. 17. Атыла. 18. Кучар. 23. Рама. 24. Арык. 26. Трус. 27. Анна. 29. Камар. 30. Атака. 32. Рота. 34. Міна. 37. Кубак. 38. Арэна. 41. Жарт.

Адказы рэдактар А. П. Ус. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

ЛТ 01636

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Надпісана да друку 9/X-57 г. Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 115 000 экз. Зак. 682.



В. А. СЕРОУ. Чакаюць сігналу. Перад штурмам.